

SZÍNHÁZ

DRÁMA MELLÉKLET

1983
MÁRCIUS

GÖRGEY GÁBOR

Galopp a vérmezőn

Dráma három felvonásban

Személyek:

ÖRLEY DÉNES (hatvanéves)
KOZÁK ERZSÉBET (harmincéves)
MIHALICSNÉ
ÖRMESTER .
POSTÁS,
NUSZBAUM BÁCSI
NÉGY SZÁLLÍTÓMUNKÁS

Történik 1951 júniusában Budapesten

ELSŐ FELVONÁS

Régimódi eleganciájú, antik bútorokkal berendezett szalon. Jobbról, balról ajtó. Szemben, hátul ívelt tetejű, szárnyas üvegajtó, mely barátságos, virágokkal és növényekkel megrakott teraszra nyílik.

A teraszon túl a villa kertje látszik.

Nyár van. Kora reggel. A színház üres. Egy ideig csak a madarak csicseregését hallani a kertből, a zárt üvegajtón át.

A csendet hosszan kitartott, éles, erőszakos csöngetés töri meg. Újra és újra, türelmetlenül.

A bal ajtón, menet közben fürdőköpenyt rángatva, meg-jelenik egy hatvan körüli férfi, örley Dénes. A jobb ajtón kisiet. A párbeszéd kintről hallatszik

ÖRMESTER Örley Dénes !

ÖRLEY En vagyok.

Belépnék. Az örmester mellén keresztbe fektetett gép-pisztoly

ÖRMESTER A fülén alszik maga?

ÖRLEY Olyan pozícióban alszom, ahogy nekem jól-esik. Akár a fülemben is — a saját házámban. ÖRMESTER No akkor egyszer még alhat a saját házában. Itt írja alá !

ÖRLEY Mi ez?

ÖRMESTER Végzés. Huszonnégy órát adunk a csomagolásra.

ÖRLEY Vagy úgy ! Kitelepítés ? Nem írom alá ! ÖRMESTER Attól mi még holnap hajnalban ugyan-

úgy elvisszük magát. Úgyhogy írja csak alá. Kár ingerelni a hatóságot.

ÖRLEY Nem írom alá.

ÖRMESTER Úgy is jó. Kétszázötven kilót vihet magával, bútorral együtt. Tehát az ágy is benne van. Egy dekával se többet!

ÖRLEY *(hidegen)* Mindig kétszázötven kilóval szoktam utazgatni.

ÖRMESTER *(nem érti, bambán)* Aha... Hajnali öt-kor itt vagyunk a teherautóval !

ÖRLEY Legyen szerencsém. *(Kikíséri az örmestert. Majd ismét belép, kezében a végzéssel. Próbálja elolvasni, távol tartja a szemétől, nem megy. Keresi a szem-üvegét, mindenfelé matat a szobában, jó sokáig, végül a fürdőköpenye felső zsebében megtalálja. Felteszi, elhelyezkedik egy fejtámlás karosszékben, melyről lát-szik, hogy ez a kedvenc fészke, mert mellette kis teázóasztal, vörösréz szamovárral, teáscsészével, újság-tartó, begyűrt, félig nyitott újságokkal, egy odavetett skót pléd stb. Olvassa a végzést. Majd leengedi. Mormolva)* Mocsány. Bobák-tanya. Mocsány . . . Mocsány . . . Hol van ez? *(Feláll, kimegy a bal ajtón. Visszatér egy térképpel. Ismét leül. Először a helységneveket nézi a hátoldalon)* Mocsány ... Mocsány ... D—7-es. *(Felapozza)* Itt van... Igen... Vagy kétszázötven kilo-méter Budapesttől. *(Eltűnődve nézi a térképet, bólogat)* Szóval Mocsány ... Hát szervusz, kérlekálásson!

(Leteszi a térképet. Még ülve, lassan, szinte bútorról bútorra körülnéz a szobában. Melodramatikus mozzanatok nélkül, szinte tárgyilagosan. Azután megakad

tekintete egy ezüst és egy barna keretes fényképen a Mária Terézia-komódon. Feláll, odamegy, kezébe veszi és nézi a képeket. Bólogat) Ezt megüszátok.

A jobb ajtó lassan kinyílik, óvatosan benéz egy közép-korú, elnyűtt asszony, olcsó barhentruhában

MIHALICSNÉ Jó reggelt kívánok, tábornok úr. Be-jöhetek?

ÖRLEY *(összerezzen, röstelkedve leteszi a két fény-képet)* Jó reggelt, Mihalicsné. Jöjjön csak. MIHALICSNÉ Hogy tetszik ma lenni ?

ÖRLEY Remekül.

MIHALICSNÉ Hála Istennek. A legfontosabb az egészség. Nem jól mondom?

ÖRLEY De jól, jól. Maga mindig fején találja a szöveget.

MIHALICSNÉ Takaríthatok?

ÖRLEY Kedves Mihalicsné, az az igazság, hogy nem nagyon érdemes.

MIHALICSNÉ *(döbbenet)* Mégsem érzi jól magát a tábornok úr?

ÖRLEY Ne aggódjon, az egészség megvolna, már amennyi egy vénembernek dukál. Hanem azért nem nagyon érdemes takarítani — mert elköltözöm.

MIHALICSNÉ Ezt nem mondja komolyan a tábornok úr!

Mindig viccel, mindig viccel!

ÖRLEY Nem viccelek. Elköltözöm.

MIHALICSNÉ Hová?

ÖRLEY Mocsány. Bobák-tanya..

MIHALICSNÉ Mindig azt tetszett mondani, hogy a tábornok urat már innét viszik a temetőbe. Jól mondom?

ÖRLEY Ebből most csak annyi igaz, hogy visznek. De még nem a temetőbe. Bár — ki tudja? Maga mindig fején találja a szöveget.

MIHALICSNÉ Nem értem az egészet. Ne tessék engem összezavarni.

ÖRLEY Rákosi Mátyás, a nép atyja, meghívott egy kis tanyasi tartózkodásra.

MIHALICSNÉ Vadászni? *(Elgondolkozva, szinte maga elé)* Már megint elkezdenek vadászni? Már a mi szeretett Rákosi elvtársunk is vadászik?

ÖRLEY Ezt meg hogy érti?

MIHALICSNÉ Hát csak úgy, hogy ez a vadászat... valahogy a régi urak dolga volt... Miért kell a mi szeretett Rákosi elvtársunknak is vadászni?

ÖRLEY *(nevetve)* Sehoggy sem tudom megszokni, Mihalicsné, hogy maga ilyen nagy kommunista.

MIHALICSNÉ *(kihúzza magát, Örley szemébe néz)* Igen, az vagyok! Ne tessék rám ezért haragudni, tábornok úr.

ÖRLEY Dehogy haragszom. Csak nem tudom meg-szokni.

MIHALICSNÉ Nekem muszáj kommunistának lennem. Odahúz a szívem.

ÖRLEY És mégis eljár ide hozzám.

MIHALICSNÉ A tábornok úr jó ember. És a jó embereket akkor is meg kell becsülni, ha osztályharc van. Nem jól mondom?

ÖRLEY Ezt azért. ne nagyon hangoztassa az alapszervezetében. Nem volna sikere.

MIHALICSNÉ Én a tábornok urat vállalom! Tűzön-vízen át!

ÖRLEY Vigyázat! Bizony, bizony mondom néked, mi-előtt a kakas megszólal, háromszor tagadsz meg engem. Na, ki mondta ezt?

MIHALICSNÉ A Jézus Krisztus. Azért arra még emlékszem, ha kommunista vagyok is.

ÖRLEY Nahát, ne nagyon fogadkozzék. Bizonyos történelmi helyzetekben nem szabad fogadkozni. Több mint nehéz betartani a fogadalmakat.

MIHALICSNÉ Azért annak örülök, hogy Rákosi elv-társ felismerte Örley elvtársban... akarom mondani a tábornok úrban, hogy nem ellenség, és meghívta arra a tanyára vadászni. Akkor csomagolunk?

ÖRLEY Csomagolunk - de nem vadászatra, Mihalicsné. Örömmel közölhetem, hogy nem kell Rákosiban csalódnia. Az osztályharc szellemében járt el.

MIHALICSNÉ. *(felvidül)* Igazán?

ÖRLEY Arra a tanyára engem nem vadászni küldenek.

MIHALICSNÉ Örülök, hogy a Rákosi elvtársék mégsem kezdik újra a vadászatást...

ÖRLEY Arra a tanyára engem — deportálnak!

MIHALICSNÉ *(meghökken)* Tessék? *(Fejét csóválva)* A tábornok úr mindig viccel, mindig viccel!

ÖRLEY Nem viccelek. Holnap hajnalban jön értem a teherautó. Kétszázötven kilót vihetek magammal. Bütorokkal együtt.

MIHALICSNÉ Jézus-Mária!

ÖRLEY Inkább Marx és Engels.

MIHALICSNÉ De hiszen ez nem lehet. Egy ilyen ember, mint a tábornok úr... Ez valami tévedés!

ÖRLEY *(tünődve)* Nehezen alszom az utóbbi időben. Néha fogom magam éjszaka, felkelek, felöltözöm és elmegyek sétálni. Hajnalig sétálok, elfáradok, utána sikerül aludnom egy-két órát.

MIHALICSNÉ Ezt eddig nem is tetszett mondani! Orvos kell a tábornok úrnak ...

ÖRLEY Tudja, mit látok ezeken a hajnalokon? Bizonyos házak előtt megállnak bizonyos titokzatos teher-autók. Felraknak egy-egy ágyat, asztalt, széket, szekrényt. Olyan csöndben és némán, mint egy néma-filmben. Azután bóröndökkel kijönnek a házból tö-

rődött, néma öregemberek, géppisztolyos rendőrök feltuszkolják őket a motyóik közé — és irány egy külvárosi teherpályaudvar.

MIHALICSNÉ Most mért tetszik 44-ről beszélni? Azok az idők elmúltak, amikor a zsidókat elhurcolták...

ÖRLEY Nem 44-ről, mostanról beszélek. A minden-kori zsidókat most úgy hívják, hogy ellenség. Vagy osztályidegen. Mindégy.

MIHALICSNÉ Aki ellenség, az terjeszti a mételet. Rést üt a béke és a szocializmus bástyáján.

ÖRLEY Maga mindig fején találja a szöveget, Mihalicsné. Ezért telepítenek ki engem is Budapestről. Rés-nek vagyok nyilvánítva.

MIHALICSNÉ De a tábornok úr az más! A tábornok úr...

ÖRLEY Nincs semmiféle más, Mihalicsné! Ilyen dolgokban nem lehet disztinválni, ez a történelem leckéje. Vagy — vagy! Nincs kivétel.

MIHALICSNÉ De a tábornok úr igenis kivétel! Majd én megmondom nekik, hogy...

ÖRLEY 19-ben, amikor Kun Béláékat elkergették, egy jómódú családból származó népbiztos édesanyja el-kezdett kiabálni, németül, mert németül beszéltek otthon: „Akasszanak fel minden kommunistát!” És a Toncsi? - kérdezték tőle, mert így becézték a nép-biztot. Mire ő: „Ausser Toncsi! Kivéve Toncsit!” Hát ilyen nincs, Mihalicsné. Toncsit is felakasztották.

MIHALICSNÉ Kell igazságnak lennie! A Rákosi elv-társ erről biztosan nem tud semmit.

ÖRLEY Hát persze. Akárcsak arról, hogy másfél éve Rajkékát kivégezték. Valószínűleg eltitkolták előle, mi?

MIHALICSNÉ Rajk László és bandája összeesküdött az imperialistákkal...

ÖRLEY Persze, persze. *(Megsimogatja Mihalicsné kar-ját)* Maga nagyon derék asszony. Sajnálom azokért a családásokért, melyek magára várnak.

MIHALICSNÉ *(elbizonytalanodva)* Minden tisztázódik.

Tudom, hogy minden tisztázódik. Nem jól mondom,?

ÖRLEY De jó. Megyek a fürdőszobába és megborotválkozom.

MIHALICSNÉ Addig elkészítem a reggelit.

ÖRLEY *(a bal ajtóból visszafordulva)* Szokás szerint. Amíg szappanozom a képem, a lakásban szétterül a finom pirított kenyér illata.

MIHALICSNÉ *(majdnem pityeregve)* Csináljak ma két tojást?

ÖRLEY Nem bánom. Búcsúzól csináljon két tojást. *(Ki)*

MIHALICSNÉ Istenem! Itt valami tévedésnek kell lennie.

Csak én túl kis pont vagyok ahhoz, hogy ezt kimutassam... *(A telefon mellett)* Talán telefonálni kellene! De nem, is tudom Rákosi elvtárs telefon--számát...

ERZSÉBET *(a jobb ajtón izgatottan belép. Kezében orvosi táská)* Jó reggelt, Mihalics néni! Igaz? MIHALICSNÉ Jó,

hogy jön, Erzsike! Igaz!

ERZSÉBET Hol a végzés? *(Keresgél a szobában, meg-találja a komódon, felkapja, olvassa)* Mocsány... Bobák-tanya ... Ez képtelenség!

MIHALICSNÉ Valamit tenni kell, Erzsike! Nem tudja véletlenül Rákosi elvtárs telefonszámát? Én felhívom és megmondom neki, hogy egyszerű dolgozó vagyok és kezeskedem a tábornok úrért. Nem tudja a telefonszámát?

ERZSÉBET *(szórakozottan, tünődve)* Nem... nem tudom...

MIHALICSNÉ Várjunk csak... hátha benne van a telefonkönyvben... *(Előveszi a telefonkönyvet)* ERZSÉBET *(a bal oldali ajtó felé néz)* Hogy fogadta? Milyen állapotban van?

MIHALICSNÉ *(keresgél a telefonkönyvben)* Tréfálokzik.

Tudja, milyen.

ERZSÉBET Tréfálokzik? Akkor nagyon fel lehet indulva. A fürdőszobában van?

MIHALICSNÉ Igen. Rajk^{ka}i ... Rakotyai... Rákóczi... Itt kéne lennie a Rákóczi után... Nahát ilyet! Rá-kosi Mátyás nincs benne!

ERZSÉBET Mit keres maga, Mihalics néni?

MIHALICSNÉ A Rákosi elvtárs telefonszámát. Csak nincs titkos száma neki, mint a régi uraknak és film-színésznőknek?

ERZSÉBET Nem képzeli komolyan, hogy a telefonkönyvben megtalálja!

MIHALICSNÉ Kérdezzük meg a tudakozóban! Ott biztosan megmondják, ha titkos is. Életbevágó dologról van szó! Nem jól mondod?

ERZSÉBET Drága Mihalics néni, Rákosit nem lehet csak úgy felhívni. Képzeld el, ha mindenki telefonálna neki, aki csak akar valamit.

MIHALICSNÉ De ez nagyon fontos ! Életbevágó! ERZSÉBET Rákosit nem lehet. De majd én próbálok

hívni mást. *(A bal ajtó felé intve)* Reggelizett már?

MIHALICSNÉ *(kezeit összecsapva)* Jézus-Mária! Teljesen

kiment a fejemből! Mindjárt elkészül a borotválkozással, és én még sehol sem vagyok a reggeli-

jével!

ERZSÉBET Akkor csinálja, Mihalics néni. *(Kinyitja az orvosi táskát, ampullát vesz elő, lereszeli)* Ezt öntse a teájába.

MIHALICSNÉ *(rémtünten)* Mi az?

ERZSÉBET Nyugtató. Ha be akarnám adni neki, úgy-sem engedné. Ma szüksége lesz rá.

MIHALICSNÉ *(gyanakodva nézegeti az ampullát)* Biztos, hogy az? Jól megnézte, Erzsike?!

ERZSÉBET Persze, hogy megnéztem.

MIHALICSNÉ És ugye megpróbál telefonálni, Erzsike? Én csak a felszabadulás után lettem kommunista, a maga agitációjának áldásos gyümölcseként. De Erzsike régi, illegális kommunista. Vannak kapcsolatai. Biztosan tud segíteni!

ERZSÉBET *(szelíden)* Nem kell engem biztatni, Mihalics néni.

MIHALICSNÉ Tudom, tudom. *(Megy a jobb ajtó felé, az ajtóban visszafordul, pityeregve)* Ma két tojást kért reggelire ! *(Kimegy)*

ERZSÉBET *(a bal ajtóhoz megy, hallgatózik, azután a telefonhoz lép. Felveszi a kagylót, tárcsáz)* Halló! Parassa elvtárral szeretnék beszélni. Dr. Kozák Erzsébet. *(Szünet)* János? Szervusz, itt Kozák Erzsike. Ne haragudj, hogy zavarlak, segítségedet szeretném kérni. Még soha nem kértem tőled semmit, most se magamnak ... Örleyt kitelepítik ... Örley tábornok, tudod... Bajcsy-Zsilinszky barátja és harcostársa

Persze, hogy igazolták... Ma is nyugdíjat kap... Képtelenség az egész... Csak lejárattuk magunkat.

az ilyen akciókkal... Hogy monddod?... Értem ... Igen... Értem... De legalább adj tanácsot, kihez forduljak Gondold? Irom a számot. *(Ír)* Jó, nem fogok rád hivatkozni ! Nyugodt lehetsz ! *Szervusz! (Leccsapja a kagylót. A telefon mellől hallga-tózik, ismét a bal ajtó felé, majd újra tárcsáz)* Halló! Gedeon elvtárral szeretnék beszélni. Igen, fontos! Dr. Kozák Erzsébet. *(Szünet)* Gedeon elvtárs? Dr. Kozák Erzsébet vagyok. Így nem fogsz rám emlékezni, de ha azt mondom, hogy én vagyok Böbe... A háború alatt az összekötő, a sejt és a... Emlékszel? Köszönöm, jól vagyok... A felszabadulás után befejeztem az egyetemet, már csak 'egy évem volt hát-ra... Most orvos vagyok... Nem tűntem el, csak hát szakmám van, hivatásom ... A mozgalom? Részt veszek, persze... Én vagyok a párttitkár a kórházamban ... Találkozni? Hogyne, találkozhatnánk... Örömmel... De most volna egy kérésem... Örley Dénest... tudod, Gedeon. elvtárs, kiról van szó... Igen, igen, ő bűjtatott engem is... meg sokunkat... Neki köszönhetem, hogy élek... Egyszóval most kapta meg a végzést, hogy holnap hajnalban kitelepítik egy tanyára... Ez csak valami adminisztratív tévedés lehet... Hogyan? Nem értem, Gedeon elvtárs ... Azt monddod, hogy túl személyesek az indítékaim? Privát szempontok? Hogy egy kommunista ne legyen érzélgős... *(Szünet)* Szóval azt mondja, nem avatkozhat bele... Értem önt... Mért magázom? Nem emlékszem rá, hogy tegeződünk volna... nem beszélünk meg semmit! És' nem tudok magával találkozni! Nem érek rá ! Minden jót ! *(Leejt a kagylót, lenyomja a villát. Majd ismét fölengedi. A bűgő hang hallatszik, hosszan, míg ő mered maga elé. Ismét lenyomja, hallgatózik a bal ajtó felé. Elővesz egy*

kis telefonüzenet a táskájából, lapoz, azután tárcsáz) Szabadság! Dr. Kozák Erzsébet vagyok, a csepeli kórház párttitkára. *(Szünet)* Igen, az alezredes elvtárral szeretnék beszélni. Várok. *(Szünet)* Szabadság, alezredes elvtárs. Valószínűleg téves intézkedés történt, ezt szeretném bejelenteni. Örley Dénes nyugalmazott tábornok kitelepítési végzést kapott. Örley nekünk felbecsülhetetlen szolgálatokat tett az illegitimitásban... Humánus magatartása a maga nemében... Tessék?... Persze, hogy horthysta tiszt volt a. Kossuth-huszár nem lehetett... Tudja maga, alezredes elvtárs, hogy ennek a horthysta tisztnek hány üldözött köszönheti az életét? Fellebbezni? Arra nincs idő! Hol-nap hajnalban jön érte a teherautó! Mire a fellebbezés eljut odaig...

ÖRLEY *(tökéletes eleganciával, belép. Az ajtóban, meg-áll, hallgatja a beszélgetést, majd bosszankodó arcot vág és Erzsébet mögé lép)*

ERZSÉBET Nem ártom magam a belügyi szervek munkájába! De én ezt az egész kitelepítést mint módszert felháborítóan tartom! És hogy még ilyen embereket is, mint Örley... Hogyhogy megüthetem a bokámat? Én régi pártmunkás vagyok, még az illegitimitás-bál, nekem ne mondja senki, hogy ...

ÖRLEY *(Erzsébet háta mögül lenyomja a telefon villáját)*

ERZSÉBET Halló! Halló!

ÖRLEY Valóban megütheti a bokáját.

ERZSÉBET *(megfordul)* Eppen... egy kellemetlen kór-házi ügyet akartam elintézni.

ÖRLEY *(haraggal)* Erzsébet ! Én nem kértem erre!

ERZSÉBET' De hát én...

ÖRLEY Csak nem képzeli, hogy odaállok könyörögni ne-kik: hagyjátok meg a házacskámat, hagyjátok meg a kertemet a rózsáimmal, hagyjátok meg a családi bútoreimait, hagyjátok meg békés öregségemet.

ERZSÉBET Hagyja abba! Kérem!

ÖRLEY Mit akar? Kivételezést nekem, mert én véletlenül derék osztályellenség vagyok? Tudja, 19-ben egy jómódú polgári családból származó népbiztos anyja azt kiabálta...

ERZSÉBET *(türelmetlenül)* Ausser Toncsi, ausser Toncsi!

Tudom!

ÖRLEY Már elmondtam egyszer?

ERZSÉBET Többször.

ÖRLEY Érdekes., nem emlékszem rá. Csak nem vagyok szenilis?

ERZSÉBET *(lelkiismeret-furdalással)* Bocsásson meg, hogy félbeszakítottam.

ÖRLEY Csak azt akartam mondani, hogy ez a maguk osztályszemlélete — ilyen! Maguk azt hitték, hogy beültetik az elméletüket egy apparátusba, és a hatalom majd differenciálni fog? Ez gonosz ellenség — az jó ellenség. Ez nagy kizsákmányoló, az csak közepes, amaz pedig egy cukipofa, nem kell bántani. Nem, kedves Erzsébet, a maguk forradalmi bürokratai is ott ülnek már az irdatlan íróasztalok mögött, és listákat gyártanak, hogy ki hol áll. Kell az ellenség, máskülönben tennivaló nélkül 'maradnak a forradalom hivatalnokai.

ERZSÉBET Minek vitázunk, amikor a legfontosabb dolog most...

ÖRLEY A legfontosabb dolog most, hogy megreggelizem. Hol a reggelim? A pirítós kenyér illata a lakásban, szénné égett változatban, már megvolna. De hol a...

MIHALICSNÉ *(tálcával belép)* Jaj, Istenem, elkéstem? Tessék elképzelni, annyira máshol jár az eszem, hogy elégettem az első adag pirítós kenyeret.

ÖRLEY Pedig nem is érezni.

MIHALICSNÉ Jaj, de örülök, már féltem, hogy az egész lakás tele lesz azzal az égett szaggal. *(Beleszagol a levegőbe, gyanakodva)* Igazán nem érezni?

ÖRLEY Semmit. Maga mit érez, Erzsébet?

ERZSÉBET *(szórakozottságából felocsúdva)* Tessék?

ÖRLEY Maga mit érez?

ERZSÉBET *(visszafojtott indulattal)* Hogy én mit érzek?...

ÖRLEY *(elzárkózik)* Már mint a levegőben. egy értem:

szagot!

ERZSÉBET *(ránéz Örleyre)* Nem . . . nem érzek semmit ...

MIHALICSNÉ *(közben kitarja a teraszra nyíló üvegajtó mindkét szárnyát)* Nincs szag, de azért kiengedem... Hol tetszik a reggelit elfogyasztani?

ÖRLEY Kint szeretném a teraszon. Pompás reggel van.
MIHALICSNÉ *(viszi ki a tálcát)* Mert nem volt eső Medárdkor. *(Terít odakint)* Tavaly esett, és aztán elűszott a fél nyár. De idén gyönyörű nyarunk lesz! *(Észbe kap, szorongva)* Nem jól mondom, tábornok úr?

ÖRLEY Dehogynem! Maga mindig fején találja a szöveget. Gyönyörű nyarunk lesz!

MIHALICSNÉ Tessék. Itt a reggeli.
ERZSÉBET Azért mégiscsak meg kellene beszélnünk, hogy most mi legyen a következő lépés ...

ÖRLEY *(kilép a teraszra)* Nagyszerű a reggel! Nézzék, fényárban úszik a kert. A kertem! Nincs annál lélekelőbb, mint ilyen pompás nyári napon a szabadban reggelizni.

MIHALICSNÉ Tessék helyet foglalni. *(Kihúzza a nagy fehér fonott támlásszéket)*

ÖRLEY *(leül)* Köszönöm. *(Körülnéz az asztalon)* Ilyen gusztusosan senki nem tud reggelit készíteni.

MIHALICSNÉ *(sugárzik)* Ma nem is sikerült olyan nagyon. Pedig úgy igyekeztem!

ÖRLEY Nem léptük túl a kenyérgyadagom határait?
MIHALICSNÉ Nem, még nem.

ÖRLEY Ezt a békebeli fehér kenyeret honnét szerezte?
MIHALICSNÉ A szomszédasszonyom sütötte. Hoztam egy kis köstölöt.

ÖRLEY Fehér kenyér, barna kenyér, pirítós kenyér. Való az ilyesmi 1951-ben?

MIHALICSNÉ A tábornok úrnak mindig a reggeli volt a legfontosabb. *(Teát tölt a csészébe)*

ÖRLEY *(beleszagol)* Még van az Earl Grey teából, amit a fiam küldött Párizsból?

MIHALICSNÉ Gondoltam, most jól fog esni.

ÖRLEY Maga úgy kezel engem, mint egy nagy beteget.

MIHALICSNÉ Ugyan, miket beszél!

ERZSÉBET *(a szobában, be akarja hajtani az üvegajtót)* Nekem volna pár elintéznivalóm telefonon. Behajtom az ajtót, hogy ne zavarjak.

ÖRLEY *(határozottan, de nem keményen)* Nem hajt be semmit és nem telefonál senkinek, Erzsébet! Hanem mind a ketten leülnek ide hozzám, az asztalhoz. *(A két nő vonakodik)* Egy-kettő! Tessék! Foglaljanak helyet!

ERZSÉBET *(leül)* Mégiscsak meg kellene beszélni... ÖRLEY A zavartalan reggeli mindig a legfontosabb volt nekem. Az embernek az egész napja attól függ, milyen a reggelije.

MIHALICSNÉ De hát én... *(Örley pillantására)* Köszönöm szépen. *(Leül)*

ÖRLEY *(kortyol a teából)* Milyen íze van ennek? *(Bele-szagot, Mihalicsnéra néz)* Mi ez?

MIHALICSNÉ *(rémulten Erzsébetre néz)* Én nem tudom ... Milyen íze volna ...

ÖRLEY *(Mihalicsné árulkodó tekintetét követve Erzsébetre néz)* Idegcsillapító?

ERZSÉBET Nem tudom, mire gondol ...

ÖRLEY Tudja jól, hogy nekem nem tábornoknak kellett volna lennem, hanem teakóstolónak. Tehát : idegcsillapító?

ERZSÉBET *(zavartan)* Dehogy... csak egy kis nyugtató. ÖRLEY *(kijön a sodrából, kiabál)* De a kutyaüristenit! Én nyugodt vagyok! Értik? Nyugodt vagyok! *(Feláll, a csésze teát kiönti a kertbe)* Nincs szükségem külső segítségre! Ezt az egészséget majd elintézem magam. Ideg-csillapító nélkül! *(Visszajön, leül, a kannára mutat)* Csak a csészembe csempésztek bele, vagy abban is van ilyesmi? *(Mihalicsné megrázza a fejét)* Akkor kérek egy csésze rendes teát.

Mihalicsné tölt. Ezalatt örley feltör egy tojást. Határozott mozdulattal lenyisszantja a tojás tetejét — a sikerült művelet után pedig szürösen és diadalittasan Erzsébetre pillant

ERZSÉBET *(elfordítja a fejét)* Hogy lehet így tojást fel-törni! Mintha lefejeznél! Már annyiszor kértem, hogy ne csinálja.

ÖRLEY *(elégedetten nyugtázza a hatást, és megízleli a tojást. Csettint)* Nagyon jól sikerült ma ez a lágy tojás.

MIHALICSNÉ *(felragyog)* Igazán?

ÖRLEY Van a lágy tojásnak egy olyan pillanata, amikor nem nyúlós már, de még nem is keményedik. Akkor kell kikapni a főzővizből. Ilyenkor a fehérje gyengéden rezeg, és nem csorog le a kanálról, a sárgája pedig kicsit megsűrűsödik, és utánozhatatlan íze lesz a vajjas kenyérral. A lágy tojásnak ezt a nagy pillanatát csakis maga képes eltalálni, Mihalicsné.

MIHALICSNÉ A tábornok úr mindig viccel.

ÖRLEY Nem viccelek. A világon mindent lehet tökéletesen is csinálni. Es a tökély a legkisebb dolgokban is nagy dolog. Mért nem eszik. Erzsébet?

ERZSÉBET Köszönöm, nem vagyok éhes.

ÖRLEY Máskor mindig magától kapok étvágyat. Olyan józúen tud reggelizni, olyan odaadással, hogy az ember életkedve megkétszereződik, ha látja. Nem akarja megkétszerezni az életkedvetem?

ERZSÉBET De... akarom. *(Tör egy darab piritóst, és kedvetlenül rágcsálni kezdi)*

ÖRLEY Csak ne ennyire mohón! Nem kell úgy habzsolni.

ERZSÉBET *(türelmetlenül lecsapja a piritóst)* Kérem! Nagyon kérem, hagyja abba!

ÖRLEY Az első világháborúban, mielőtt bevetésre indultunk, mindig jóllakattam a katonáimat. Nagy, vidám reggelit csaptunk, és aztán uszgyi, huszároham a kartácstűzbe!

MIHALICSNÉ *(pityeregve)* Pont így halt meg az én Miskám is 43-ban Voronyezsnél. Jól bereggelizett a lövész-árokban felhajtotta a rumadagját, aztán jókedvűen rohant előre, míg szét nem tépte egy lövedék. Így mesélték nekem a bajtársai.

ERZSÉBET *(Örleyhez)* Ezek a katonai hasonlatok nem mindig találóak.

ÖRLEY Bocsánat. *(Szünet után)* Van még egy kis tea?
MIHALICSNÉ Hogyne volna! *(Tölt)* Tessék.

ÖRLEY Köszönöm. *(A teát szürcsölve, mellékesen)* Mihalicsné, majd nézzen körül a lakásban. És ami tetszik magának vagy amiről úgy gondolja, hogy használni tudja, vigye haza.

MIHALICSNÉ *(felháborodva)* Hogy tetszik ilyet képzelni? Én erre nem volnék 'képes soha!

ÖRLEY Ne csacsiskodjon. Ha maga viszi el. legalább tudom, hova kerül. Marad valami személyes a dolgban. Ha meg ismeretlenek hordják szét, akkor személytelenné válik, örökre.

MIHALICSNÉ Széthordják? Kik?

ERZSÉBET Először is ebből nem lesz semmi! *(Meggyőződés nélkül)* Másodszor: úgy tudom, ilyenkor hivatalosan lepecsételik a lakást.

MIHALICSNÉ No ugye! Hatóságilag lepecsételik. Akkor nem eshet bántódása semminek.

ÖRLEY Igen? Akkor felolvasok valamit. *(Zsebeiben matat)* Levelet kaptam Vannay Palitól. Együtt szolgáltunk még az első világháború előtt a jász-kun hu-szároknál. Már megint hol a fenében van a szemüvegem? *(Hosszas keresgélés után megtalálja a zsebében)* Persze, itt van a helyén! *(Olvas)* „Értesültem róla, hogy deportáltatásunk után a lakásunkba beköltözött a régi házmesterünk. Szájtépő nyilas volt negyvennégy-ben, negyvenöt tavaszán pedig az első között iratkozott be a kerületben a kommunista pártba. Most az én ágyamban alszik, és valószínűleg az ingemet hordja...
ERZSÉBET Törvényességi óvást kell emelni!

ÖRLEY *(szemüvegét orra hegyére csúsztatva jelentőség-teljesen ránéz Erzsébetre, majd rövid szünet után folytatja az olvasást)* „Mindez már nem érdekel, elvesztettem az érzékemet a jól vasalt ingek iránt ezen a nyomorúságos tanyán, ebben a nyirkos, földes padlójú helyiségben, ahol megérkezésünk pillanatáig a tyúkokat tartották, és kapával kellett feltörnünk az ürülék sok éves rétegeit. Most ez az otthonunk.”

MIHALICSNÉ Az újságban nem áll semmi ezekről a dolgokról!

ÖRLEY *(olvas)* „Csak egyvalami bánt. Nagyatyám szabadságharcról trott emlékiratainak múlt századi ki-

adása pótolhatatlan. És a pánikszerű csomagolás közepette megbocsáthatatlan módon megfélelkeztem erről a családi ereklyéről. Arra kérlek. Dénes, menj el ehhez az úrhoz, mondd meg neki, hogy csináljon, amit akar a lakásomban, csak ezt az egyetlen könyvet adja ide a könyvtáramból. Ugye, megteszed, Dénes?" *(Le-teszi a levelet és a szemüvegét) Vannay barátom lakását is lepecsételték. Hatóságilag. Azután bútorostul, ingestül, harcos érdemeire való tekintettel, kiutalták ennek a kelet-európai jelenségnek. Minden rendszerek házmesterének.*

MIHALICSNÉ Hogy milyen emberek vannak!

ERZSÉBET Elment hozzá?

ÖRLEY Természetesen.

ERZSÉBET És?

ÖRLEY Egész jól hat Vannayék családi ezüstje a konyhakredencen. Munkácsy meztelen Zsuzsannáját pedig az asszonyka leákarja egy lepedővel. Ezek puritán, kényes erkölcsű emberek.

ERZSÉBET És mit mondott a könyvre?

ÖRLEY Először megkért, hogy mutassam meg neki, melyek a legértékesebb könyvek Vannay úr — így mondta : Vannay úr — könyvtárában. Pali gyűjtötte a régi kiadványokat, különösen a régi csillagászati gyűjteménye ér sokat. Szép sorban ráböktem a fontos kötetekre, azokat kiemelte és odakészítette az íróasztalra.

MIHALICSNÉ No, akkor mégiscsak maradt benne egy kis becsület.

ÖRLEY Én is azt hittem, hogy Vannayéknak akarja elküldeni. De amikor készen voltunk, egyszer csak hangot váltott és ordítani kezdett velem, hogy tulajdonképpen mit keresek én itt, mért molesztálom őt, és ha azonnal nem takarodom, följelent, nem kívánatos személy érdekében végzett titkos tevékenységért. Az egész csak arra volt jó, hogy megtudja tőlem, a könyvek közül mit lehet jó pénzért eladni.

MIHALICSNÉ Szörnyűség.

ERZSÉBET De az emlékiratot legalább sikerült meg-szerezni tőle?

ÖRLEY Az átkos múltat el kell temetni örökre. Vesszen a régi világnak még az emléke Jó, hogy szólok, legalább tudja, mit kell elégetnie.

MIHALICSNÉ Ezt mondta?

ÖRLEY 'Ezt.

ERZSÉBET Gazember.

MIHALICSNÉ Az ilyenek mocskolják be, Erzsike, a mi igaz ügyünket! Nem jól mondom?

ÖRLEY *(lassan fölneéz)* Milyen igaz ügyről beszél, Mihaliczné?

Kínos csönd. Mindenki eszik

ERZSÉBET (Örleynek) Tudom, nem a legszerencsésebb pillanatban mondom, de azért szeretném, ha Mihalic nényben nem zavarodnának össze a dolgok.

MIHALICSNÉ Már összezavarodtak, Erzsike, már összezavarodtak.

ERZSÉBET Azért, mert ilyen tévedések, félrefogások történnek — az eszme még helyes és igaz lehet. Mindenhová keveredhetnek nem odavaló emberek.

ÖRLEY Most már csak az a kérdés, hogy ezeket a tévedéseket csak az ilyen emberek vagy pedig maga az eszme termeli? Hátha ez az egész szükségszerű! Az eszme természetéből következik.

ERZSÉBET Nem ! Nem és nem!

ÖRLEY (ironikusan) Ja, ha nem, akkor nem ! Meg kell hajolnom az érvei előtt.

ERZSÉBET Kérem, ne hozzon olyan helyzetbe, hogy pont most legyek kénytelen megvédeni maga ellen ezt az állapot. Túl nagy a hátrányom.

ÖRLEY Nekem pedig tisztességtelen előnyt ad ez a ki-telepítési papír, ugye? Igaza van. A halálraítél is óriási fölénnyben van a halálraítélőivel szemben.

ERZSÉBET (kezébe temeti az arcát) Istenem! Csépeljük a szót — inkább hagyná, hogy telefonálgassak és meg-próbáljak segíteni.

MIHALICSNÉ Igen, Erzsike nekem is azt mondta, hogy majd ő elintézi. Tessék hagyni Erzsikét működésbe lépni. Jól mondom, Erzsike?

ÖRLEY Hát nem értik meg végre, hogy nem az én becses személyemről van szó? Attól, hogy én itt maradok és csücsülök a csigaházamban — a kitelepítés még folyik tovább. Nekem nem kell külön sors ! Nem kell kivétel ! Mert ez a kitelepítés mindenestül disznóság.

ERZSÉBET Igaz! De maga még a tetteivel is bizonyította, hogy különb, mint az a társadalmi osztály, melyhez tartozik. S mely a történelem ítélőszéke előtt mégis leszerepelt.

MIHALICSNÉ Igen, a történelem ítélőszéke ! Ez benne volt abban a brosúrában is, amit Erzsike adott nekem.

ERZSÉBET *(türelmetlenül)* Ej, Mihalic nény, hallgasson, olyan rosszkor tud közbeszólni!

MIHALICSNÉ A történelem kerekét nem lehet vissza-fordítani.

A vízbe nem lehet kétszer belelépni. Milyen vízbe is, Erzsike? Herkules lép a dialektika vizébe? Újabban minden kimegy a fejemből.

ÖRLEY Látja, Erzsébet, maguk tömik az emberek fejét sémákkal, azok befiflazzák, és azt hiszik, megtalálták a bölcsek kövét. Ez a Mihalicné milyen derék, jó-szívű asszony — de ha bent ülne egy hivatalban, gondolkodás nélkül ütné a pecsétet az ilyen kitelepítési és egyéb végzésekre. Az csak az ő egyéni pechje, hogy személyemben volt alkalma megismerni egy példányt ebből a megsemmisítésre ítelt osztályból. Es meghatódik a sorsom fölött, amit a maguk történelmi ítélő-széke mért rám.

ERZSÉBET A forradalmat sohasem lehet egyénekre

lebo

ntani. Ez az ereje. És egyúttal a gyengesége is.

ÖRLEY Akkor miért akarja mégis egy Örley Dénes nevű egyénre lebontani? Kieszközölni neki a külön sorsot? Mert véletlenül személyesen ismeri ? Gondolja el, hány ilyen ember csomagol mostanában, akik nem rosszabbak nálam, és maga mégsem törődik a sorsukkal, mert — ugyancsak véletlenül — nem ismeri őket.

ERZSÉBET Csak azt tudnám, miért vitatkozik! Hiszen maga sem ért egyet azzal a múlttal és azzal a világgal, mely 1945-tel véget ért.

ÖRLEY Tudja, az a baj, hogy ezzel a kollektív büntetéssel, ezzel a válogatás nélküli meszesgödör-techniká- val — sorsközösséget teremtenek ott, ahol eddig nem volt ilyen közösség. Most már közéjük tartozom. Azok_ hoz is, akikkel sohasem értettem egyet.

MIHALICSNÉ *(tünődve)* Azt hiszem, folyó volt, amibe nem lehet kétszer belelépni. De melyik folyó? Talán az osztályharc folyója? ... Szegény jó Miskám sokkal jobban meg tudta jegyezni az ilyesmiket, mint én. Be tetszett fejezni a reggelit?

ÖRLEY Befejeztem.

MIHALICSNÉ Akkor Leszedek. *(Kezdi leszedni az asztalt)*

ERZSÉBET Segítek.

ÖRLEY *(feláll)* Egészségünkre! Miután koromnál fogva nem szoktam vacsorázni — utolsó vacsora helyett tekintsék ezt utolsó reggelinek.

MIHALICSNÉ (tányérokkal a kezében felnéz, azután megfordul, a teraszról bejön a szobába, és zokogva ki-megy a jobb ajtón)

ERZSÉBET Miért kell szegényt megrikatni?

ÖRLEY Ezt tőlem kérni? Hát én rikatom meg? ERZSÉBET

(egészen közel megy Örleyhez, a szemébe

néz, komolyan és megindultan) Tegyen meg nekem valamit.

Az én kedvemért. Kérem.

ÖRLEY *(kicsit riadtan)* Parancsoljon.

ERZSÉBET Azt szeretném tenni, amit jönnek látok. Adjon szabad kezet nekem. Hadd ne legyek kénytelen bujkálni és titkolódnom magam előtt!

ÖRLEY (arca ellágyul, nézi Erzsébetet, azután hirtelen hátrat fordít, és odalép a terasz korlátjához) A rózsák. Személyes ismerősöm mind a négyszáz tő. Mindegyik külön bánásmódot kíván. Ezt rajtam kívül nem tudja senki. Bele fognak halni.

ERZSÉBET (nézi a háttal álló Örleyt, vár még egy kicsit, azután türelmetlen mozdulattal felkap néhány edényt, es indul befelé a szobába. Mikor Örley ismét megszólal, megtorpan szemben a nézőtérrel)

ÖRLEY (*ugyanúgy, háttal*) Nincs kényelmesebb dolog, mint egy halott nemzeti hős. Képzeld el, ha Bajcsy-Zsilinszkyt nem gyilkolják meg a nyilasok — akkor ez az ember, akiről maguk körutat neveztek el, már régen börtönben ül, vagy ő is kap egy kitelepítési végzést, hogy takarodjon az otthonából valamilyen Bobáktanyára. El tudja képzelni Zsilinszky Bandit, a legacélosabb jellemű embert. akit valaha ismertem — hogy kegyelemért szaladgál?

Szünet. Erzsébet nem felel

Akik most őt deportálták, azokért a nehéz időkben az életét kockáztatta!

ERZSÉBET De maga *értem* kockáztatta az életét. És nincs joga megfosztani engem attól a lehetőségtől, hogy ezt viszonzozzam. (*Megfordul Örley felé*) Vagy úri gögje nem engedi, hogy egy zsidó nőtől elfogadjon valamit?

ÖRLEY (*megfordul, szembe*) Most meggyőződése ellenére ilyen durva. Csak azért provokál, hogy én be akarjam bizonyítani az ellenkezőjét, és maga elérje a célját. Minek ravaszskodik, Erzsébet? A maga méltóságérzete is ugyanazt súgja, amit az enyém.

ERZSÉBET (*visszafordul, szembe a nézőtérrel, kétségbeesetten*) Hát nem érti meg végre, hogy tulajdonképpen magamért akarom az egészséget? Hogy nem akarok ilyen kilátástalan választás -elé kerülni? (Csendesen) Ez az én utolsó szalmaszálam.

ÖRLEY (*leplezett megrendültséggel*) Nem kell választania. Én felmentem.

ERZSÉBET (*gúnyosan*) Ó, köszönöm!

ÖRLEY (*előrejön*) De ha az én esetem ezt a folyamatot magában elősegíti, még kevésbé engedem, hogy kegyelmet könyörögjön számomra. A maga párthűsége érdekében nem vagyok hajlandó eljátszani az utolsó szalmaszál szerepét. Ennyire még megmaradtam vén reakciónak!

ERZSÉBET (*majdnem gyűlölettel ránéz, majd dühödten sarkon fordul, jobbra kirohan és bevágja az ajtót*)

Függöny

MÁSODIK FELVONÁS

Örley egyedül. Elengedi magát, lazít az önfegyelmén. Most látszik, hogy lélekben mennyit roskadt össze a le-pergett idő alatt

ÖRLEY Látod, öregem, megint kegyetlenkedtél Erzsébet-tel, aki jót akar. Sophie most azt mondaná: „Nem szabad, Dénes, nem szabad. Légy egy kicsit lágyabb, kedves. Attól még férfi maradsz.” (Megint a komódhoz megy, a két bekeretezett fényképhez. Kezébe veszi az ezüstkeretes képet, bólogat) Igen, Sophie, tudom. Csak szégyellem magam kiszolgáltatni. Hiszen ismersz. (Kezébe veszi a barnakeretes képet is) Gyere, fiam, te is. Jó, megüszátok. De azért mégis velem jöttök! (A két képet leteszi az asztalra. Majd körülnéz) Na, öregem, mit kell még elvinned? (Szünet) A fene tudja. Az embernek vagy minden kell, amije van, vagy semmi. (Az asztalt böködve, ahol a képek fekszenek) Ami eszedbe jut, azt tedd ide az asztalra. Ez lesz a gyűjtőhely. Rend-ben? (Rövid tűnődés után, mintha másnak felelne) Rendben.

POSTÁS (*hangja, harsányan, kívülről*) Szabadság, elvtársak! Van itt valaki?

ÖRLEY 'Ki az?

POSTÁS (*megjelenik a terasz felől*) Itt a postás bácsi! ÖRLEY Jöjjön beljebb.

POSTÁS (*belép*) Szabadság az elvtársnak! (Halkan) Egyedül tetszik lenni?

ÖRLEY (*bólint*) Egyedül.

POSTÁS Akkor alázatos tisztelem, tábornok úr.

ÖRLEY Mit hozott?

POSTÁS Nyugdíjat!

ÖRLEY No. azt éppen jókor. Holnap már nem talált volna itthon.

POSTÁS El tetszik utazni?

ÖRLEY El.

POSTÁS Nyaralगतunk, nyaralगतunk?

ÖRLEY Eltalálta. De hosszabb időre utazom.

POSTÁS (*miközben kotorászik a táskájában*) Akkor érdemes a nyugdíjat átírányítani. Hacsak nem külföldre tetszik. Én majd elintézem a tábornok úrnak a nyugdíj átírányítását. Mindjárt felírom az új címet. Tessék, itt a hatszáz forint.

ÖRLEY Húszat vegyen el belőle.

POSTÁS Alázatosan köszönöm, tábornok úr! Ide kérnék egy aláírást. (*Miközben Örley aláírja*) Tetszik tudni, mit csodállok én?

ÖRLEY Mit?

POSTÁS Ne tessék haragudni. de én megmondom az őszinteséget -- azon csodálkozom, hogy a tábornok úrnak még utalják a nyugdíjat.

ÖRLEY Ezen néha én is csodálkozom.

POSTÁS (*alamuszián*) Biztosan nagy érdemeket tetszett szerezni az átkos reakcióban a demokrácia frontján.

ÖRLEY Biztosan. Ha egyszer ilyen mammutösszeget jut-tat nekem a demokrácia. Hatszáz forint!

POSTÁS Ja, van itt egy levél is. Ajánlott. Ezt is tessék aláírni.

ÖRLEY (*aláírja*) Ajánlott levél? Ki a fene ír nekem ajánlva?

POSTÁS (*megnézi*) Nyugdíjintézet. Talán emelik a nyugdíjat.

Az érdemekre való tekintettel.

ÖRLEY (*miután keresgélés után feltette a szemüvegét, felbontja és olvassa a levelet*)

POSTÁS (*kíváncsian és arcátlanul vár*) Meg ez a szép

nagy villa. Ez is ritkaság manapság, hogy meghagyják valakinek az ilyen villákat. De hát legfontosabb a jó kapcsolat. Rákosi elvtársat, népünk bölcs vezetőjét, nem tetszik ismerni véletlenül személyesen?

ÖRLEY (*a komódra dobja a levelet*) Köszönöm szíves fáradozását, nem kell a nyugdíjamat átírányítani.

POSTÁS Nem tetszik elutazni?

ÖRLEY Elutazni elutazom. De épp most közlik, hogy ezennel megvonják a nyugdíjamat.

POSTÁS Ne tessék mondani! Hát ez nagyszerű!

ÖRLEY Hogyan?

POSTÁS Tetszik tudni, nekem mindig olyan fura érzésem volt a tábornok úrral. Hogy itt tetszik élni, meg nyugdíj, meg satöbbi. Az ilyen finom családokban mindenütt, ahova járok, baj van. Internálás, börtön, 'nép-bíróság. A legfinomabb családokban még háborús bűnös is akad, meg kivégzés persze. A tábornok úrnál mindig féltem egy kicsit. Mert jó, hogy a méltóságos asszony öngyilkos lett ... (Örley *villámlo pillantására*) Pardon! Szóval elhalálozott... Meg hogy a fiatalúr kidisszidált nyugatra ...

ÖRLEY Nem disszidált! Az én családomban nem szoktak disszidálni! Távozott!

POSTÁS Pardon! Távozott az országból. Így akartam mondani. Meg aztán itt ez a villa is. Szóval nem egészen . értettem én ezt. (*Szemrehányóan*) 1951-et írunk, 'kérem szépen, nem 1938-at!

ÖRLEY Ha magát ez megnyugtatja, azt is közölhetem, hogy holnap hajnalban deportálnak. Gyanús körülményeim közül ezt a villát is kistrigulázhatja. Holnaptól a népi államé.

POSTÁS (*megnyugtató kézmozdulattal, mint egy kihallgatás végén*) Köszönöm, tábornok úr! Nekem ez elég! Most már minden világos. Tökéletesen nyugodt vagyok. Osztályellenségnek tetszik lenni

ÖRLEY És ez mért olyan fontos magának?

POSTÁS Megmondjam? Megmondom! (*Odahajol Örley füléhez*) Én, kérem szépen, nem értek egyet ezzel a rendszerrel... (Csillogó tekintettel, *diadalmasan néz Örleyre*) Tetszik érteni engemet!

ÖRLEY Hogyne érteném!

POSTÁS Namármost! Hogy legyen az ember őszinte egy olyan házban, ahol a körülmények nem egészen tisztázottak? Nincs igazam?

ÖRLEY Magának tökéletesen igaz a van.

POSTÁS Az ember bizalmatlan, ugye. Mit lehet tudni? Még egy tábornok is, kérem, a régi világból, tessék elhinni nekem, még egy tábornok is.

ÖRLEY Mi van vele?

POSTÁS Az is lehet továbbbszolgáló. Mint Kovács törzs-örmeister, a szomszédom. 44-ben vagonokba terel-

gette a zsidókat — azután jelentkezett a demokratikus rendőrségnél továbbszolgálónak, és ma már fő-törzsrőmester. Lehet, hogy holnap ő rakja vagonba a tábornok urat. Aki jól csinálta 44-ben, mért ne csinálná jól 51-ben is?

ÖRLEY Kis ország vagyunk. Spórolnunk kell a szakemberekkel.

POSTÁS (*kuncog*) Nahát, ezt hiányoltam eddig a tábornok úrban! Hogy ilyeneket mondjon. Még hogy spórolnunk kell — hihihii!

ÖRLEY Bocssásson meg, de nekem most ...

POSTÁS Egyet tessék nekem elhinni : már nem tart sokáig! Bomlik az egész. Hiszen tetszik látni, már a saját soraikat ritkítják. Rajk meg a többiek, hol vannak? Ő hozta létre az ávót, és aztán az ávósok kinyirták őt is. Es tetszik tudni, mennyi kommunista ül börtönben? Én aztán tudom, mert nagy a körzetem. Ha egy elvtárs mamája úgy veszi át a postát, hogy a szeme vörös a sirástól, „a köténye zsebéből pedig kilóg a Mária-fűzér — akkor én már tudom, hogy ezt az elvtársat is bekasztították.

ÖRLEY Magának aztán van logikája.

POSTÁS Fogynak! Tetszik érteni engemet? Fogynak! Majd csak kivárjuk valahogy.

ÖRLEY Fél lábon, mi?

POSTÁS Csak tessék nyugodtan ülni azon a tanyán — én garantálom, hogy itt magától minden rendbe jön. ÖRLEY Azt mondja, üljek nyugodtan?

POSTÁS Hát persze ! Ne tessék aggódni — jövünk! Én magam fogok lemenni a tábornok úrért, és diadal-menetben vonulunk be a fővárosba !

ÖRLEY (most már mulattatja) Fehér lovon, mi? Maga összetéveszt engem Horthy Miklóssal.

POSTÁS Őt is visszahozzuk, kérem tisztelettel. Hol is van most?

ÖRLEY Elég messze. A fehér ló összerogyna, mire ide-érnek.

POSTÁS Mégis, hol van?

ÖRLEY Portugáliában.

POSTÁS Pontos cím?

ÖRLEY Pontos címet nem tudok.

POSTÁS Kár. Tetszik tudni, én híres emberek kéz-írását gyűjtöm. Eddig már van egy Szálasi Ferencem, egy Malinovszkij marsallom, egy Rákosi Mátyásom — jól jött volna egy Horthy Miklós is. Tetszett őt is-merni személyesen?

ÖRLEY Valamikor régen, még mielőtt lovastengerészt csináltak belőle, barátok voltunk.

POSTÁS Igazán? Nincs a tábornok úrnak levele tőle? *Ha meg nem sértem.*

ÖRLEY Biztosan van.

POSTÁS Nem láthatnám véletlenül?

ÖRLEY Várjon, ebben a fiókban a levelezésem, ha szerencséje van... (*Kihúzza a komód egyik fiókját, kotorász benne*)

POSTÁS Mennyi levél ! Mussolinivel nem tetszett levelezni véletlenül?

ÖRLEY Véletlenül nem. (*Kiemel egy levelet, megnézi*) Na, éppen itt van egy. Aláírás : Horthy.

POSTÁS (*áhitattal kézbe veszi*) Beleolvashatok? ÖRLEY (*türelmetlenül*) Tölem. Ha annyira érdekl. POSTÁS (olvas) „Kedves Dénes!” (*Felnéz*) Kedves Dénes? Csak nem tetszettek ... csak nem tetszettek ... a főméltóságú úrral tegeződni?

ÖRLEY (*egyre türelmetlenebbül, közben racosgat*) Mondom, hogy valamikor régen barátok voltunk.

POSTÁS Csak úgy egyszerűen te ! Fantasztikus ! (*Olvas*) „A zsidókat korlátozó intézkedéseket kritizálva azt írod nekem tiltakozó leveledben, hogy a mai körülmények között, amikor Hitler Németországában a zsidók nép-irtása folyik, becsületes ember nem lehet antiszemita. Tudod, hogy nekem mindig voltak szívélyes kapcsolataim zsidókkal, mindig liberálisan gondolkoztam erről a kérdéstről. De az is kétségtelen, hogy az üzleti életet előzőnlő zsidósággal szemben kötelességünk védeni a magyar érdekeket ...”

ÖRLEY (*türelmetlenül*) Hagyja abba! Ne tartson itt nekem felolvasást. A levelet ismerem.

POSTÁS (*ellágyulva, a levél aljára pillantva*) „A régi barátsággal üdvözöl — Horthy.” (*Felnéz*) Csodálatos!

ÖRLEY (*legyint*) Akkor tegye el.

POSTÁS Ezt hogyan tetszik érteni?

ÖRLEY Tegye el azt a levelet, ha magának olyan sokat jelent.

POSTÁS (*hítetlenkedne*) Komolyan?

ÖRLEY Úgyis itt marad ebek harmincadjárja. POSTÁS (*sugárzik*) Köszönöm! Én ezt sosem fogom a tábornok úrnak elfelejteni. (*Melléhez szorítja a levelet*) Egy ilyen levél !

ERZSÉBET (belép) Van itt valaki? (*meglátja a postást*) Ja, maga az? Jó napot.

POSTÁS (*rémülten bólint, Örleyre néz szemrehányóan, azután megint Erzsébetre. És a komódra dobja a levelet*) Egy ilyen levél ! Az embernek ökölbe szorul a keze, elvtársnő!

ERZSÉBET Micsoda?

POSTÁS Hogy egy ilyen ember vezette az országot!

ERZSÉBET Miről beszél?

POSTÁS (*laposan örleyre pillant*) Az örley elvtárs megmutatta ennek a Horthynak egy levelét. Nahát kérem, egyenesen bűzlik a reakciótól... Nem mos-hatnék kezét valahol ? Hogy egyáltalán megérintettem!

ERZSÉBET (*döbbenet, Örleyhez*) Mért mutat maga Horthy-leveleket?

POSTÁS (*nagyon korrekt akar lenni*) Tanúsíthatom, hogy Örley elvtárs elhatárolta magát a levél tartalmától !

ERZSÉBET (*a postához*) Maga pedig mit Örley-elvtársaz itten? Örley úr nem kommunista. tehát... POSTÁS Nem tetszik még ismerni az új jelszót? Nálunk a postán már ki van írva a falakon : „Itt nincsenek urak, itt csak elvtársak vannak!”

ÖRLEY (*látva Erzsébet undorát, a témát elterelve*) A mi derék postásunk meghozta a nyugdíjamat. Épp jókor. Krózus vagyok!

POSTÁS És az elvtársnőnek is bedobtam a háromban egy levelet. (*Szemrehányóan Örley felé*) Nem tudtam, hogy az elvtársnőt itt találom. Különben ide-hoztam volna.

ÖRLEY És egy levelet nekem. Arról értesítenek, hogy megvonják a nyugdíjamat.

POSTÁS (*Erzsébethez, cinkoskodva*) Hiába, kérem. Mit csináljunk? Ez az osztályharc, ugyebár!

ERZSÉBET (*felveszi a levelet, döbbenet olvassa, közben lassan ismét megy kifelé. Szinte magában*) Ezek megőrültek ... Ezek teljesen megőrültek ... (*Jobbra ki*)

POSTÁS (*suttogva Örleyhez*) Mért nem tetszett figyelmeztetni, tábornok úr, hogy ez a Kozák doktoró itt van? Veszedelmes elvtársnő!

ÖRLEY Gondolja?

POSTÁS Hajjaj, kérem, hajjaj ! Tessék vele vigyázni! Párttitkár a kórházban!

ÖRLEY Jó, hogy mondja.

POSTÁS (*gyanakodva*) De hogy kerül ide a tábornok úr lakására? Tetszik látni, ezek azok a furcsa dolgok a tábornok úr hovatarozását illetően, amiről beszéltem.

ÖRLEY Kétes figura vagyok, mi?

POSTÁS Azt nem mondtam, kérem, azt nem mondtam. De igaz, ami igaz... (*Hirtelen hangot vált, szinte kétségbeesetten*) Tessék elhinni, engem teljesen össze-zavart a politika ! Én nem ismerem ki magamat!

ÖRLEY Maga nagyon igyekszik, barátom. Ez a baja.

POSTÁS Hogyne igyekeznék, kérem. A kisembernek igyekeznie kell, ha felszínen akar maradni. Ha nem igyekszik — lenyomják.

ÖRLEY (*tereli kifelé*) Ne haragudjon, de még sok tenni-valóm van ina.

POSTÁS Igen, megyek már. (*Az ajtó felé pillant, ahol Erzsébet eltűnt, majd óvatosan nyúl a levél felé*) Akkor ezt a levelet a főméltóságú úrtól ...

ÖRLEY Ne nyúljon hozzá! Hagyja ott!

POSTÁS De hiszen nekem tetszett adni ...

ÖRLEY Meggondoltam.

POSTÁS De miért?

ÖRLEY Csak.

POSTÁS 'De tessék nekem megmagyarázni, hogy miért?

ÖRLEY Megmagyarázzam?

POSTÁS Tessék megmagyarázni!

ÖRLEY Mint látta, nem sokra becsülöm ezt a levelet. De még mindig többre becsülöm annál, hogysem magánál legyen.

POSTÁS (fenyegetően) Ezt komolyan mondja?

ÖRLEY (elfordul és tünetően mással kezd foglalkozni)

POSTÁS (szünet után szemtelenül) Csak nem képzeli, hogy nekem kell egy ilyen rohadt reakciós levele! Egy fasisztáé!

ÖRLEY (visszafordul) Nem volt fasiszta! Nagy marha volt, de nem volt fasiszta! (Keményen) Világos!? POSTÁS Még csak ez hiányzik nekem! Egy ilyen levél az én becsületes otthonomban!

ÖRLEY (kiabál) És most alászolgája!

POSTÁS (megy ki a veranda felé. Az ajtóban vissza-fordul, megvetéssel) Kaméleon! (Gyorsan ki) ÖRLEY (ökölbe szorított kézzel áll, látszik rajta az erő-feszítés) Sophie! Ne engedd, hogy lealacsonyodjam! (Lehunytja a szemét. Rövid ideig mozdulatlanul áll, majd mintha görcs oldódna benne, elernyed. Kinyitja a szemét) Köszönöm, Sophie. (Kihúzza a komód egyik fiókját, kotorászik benne, megtalálja, amit keresett: régimódi borotvakés. Nézegeti, bólogat, majd ki-nyitja, ujjja hegyével próbálgatja az élet. Majd leül, és a bal csuklójához illeszti a kést)

ERZSÉBET (belép, kezében még mindig a nyugdíjlevél-lel, meglátja Örleynél a borotvakést, odaugrik, kirántja a kezéből) Mit csinál! (Kezében a nyitott borotva-késsel, feldúltan liheg) Nem szégyelli magát?

ÖRLEY (pillanatnyi szünet után) Csak nem képzeli, hogy öngyilkos leszek? A pribékeket nem tisztelem meg ennyi eleganciával.

ERZSÉBET (mutatja a kést) Akkor ez micsoda? ÖRLEY

Borotvakés.

ERZSÉBET Azt látom. Mit akar vele? Amikor zsillett-pengével borotválkozik!

ÖRLEY És nem mondaná meg, hogyan jutok majd a Bobák-tanyán új zsillett-pengékhez?

ERZSÉBET (gyanakodva) Ezért vette elő?

ÖRLEY Gyűlölöm a borotvátalanságot, még a Bobák-tanya tehenei előtt sem mutatkozom szívesen borostásan. És gyűlölöm a túlhasznált zsillett-pengét, mert erős a szakállam. Logikus, hogy előveszem a régi borotvakésemet (fenőszíjat vesz elő a fiókból), meg ezt a fenőszíjat: berendezkedem az autarkiaira. Had-nagy koromban is ezzel borotválkoztam. No, adja ide szépen. (Nyújtja a kezét)

ERZSÉBET (habozva) Nem adom!

ÖRLEY Ugye nem haragszik, ha most azt mondom magának: ezt kikérem magamnak!

ERZSÉBET Nem hiszem el a meséjét, amit rögtönzött. ÖRLEY (keményen) Adja ide!

ERZSÉBET (dühös daccal odanyújtja a kést) Tessék! ÖRLEY (megenyhül) Na látja. Egyébként nem kell

ennyire komolyan vennie az orvosi esküjét, hogy küzdeni fog minden emberi életért.

ERZSÉBET Ennek semmi köze az orvosi eskümhöz. Nem azért kaptam ki a kezéből a borotvát, mert kötelességem minden emberi életért küzdeni ...

ÖRLEY Nahát! Csak nem az én becses személyemnek szolt a dolog?

ERZSÉBET Tudja nagyon jól. Mért bűjcskázik mindig?

ÖRLEY Ha így áll a helyzet, akkor viszont meg kell mondanom, hogy jólesett. (Szünet után, melegen) Erzsébet! Nyugodjon meg, én sohasem leszek öngyilkos. Sem most, sem később.

ERZSÉBET (hálásan) Biztos?

ÖRLEY A magánéleti öngyilkosságról nagyon rossz a véleményem. Számomra egyetlen elfogadható öngyilkosság létezik: ha nyilvános demonstráció. Ha fontos ember követi el, és önkéntes halálával leleplez a világ előtt valamit. Mondjuk fölraz egy nemzetet. Miután én nem vagyok ilyen poszton, és néhány emberen kívül a kutyát sem érdekli, élek-e, az én öngyilkosságomnak nincs demonstratív ereje. Következésképpen erkölcstelen. (Az asztalra teszi a borotvakést a fenőszíjjal, a fényképek mellé) Már elterveztem. A kútnál fogok borotválkozni. Mint fiatalkoromban, az első világháború idején a fronton. Ez a tanya a Vihar-

sarokban fekszik. Szeretném, ha gémeskútja volna... (Hangot vált) Azt hiszem, ezt nevezik maguk úri vonzódásnak a parasztvitához, igaz?

ERZSÉBET Igaz. Nekem most el kell mennem. ÖRLEY Nagyon helyes. Nem hanyagolhatja el a munkáját csak azért, mert én világ körüli utazásra készü-

lök.

ERZSÉBET Nem a kórházba megyek.

ÖRLEY Vagy úgy, bevásárlónapja van a Belvárosban. Amerikai nylonharisnya érkezett a boltokba? ERZSÉBET (nem törődik a szűrással) Megpróbálok intézni valamit ebben a... dologban.

ÖRLEY (felkapja a fejét) Megmondtam, hogy... ,

ERZSÉBET (Örley mindkét karját lefogva, a szemébe néz) Dénes! Néha van egy-egy bűjcskamentes pillanatunk. Egyszer már kértem arra, hogy legalább ne akadályozzon abban, amit tenni próbálok. Vagy iga zán ennyire sem tart érdemesnek?

ÖRLEY (állja Erzsébet tekintetét, majd szelíden lefejtja a nő kezét a karjáról, elfordulva) Tehát: „Ausser Toncsi”?

ERZSÉBET Mit bánom én, minek nevez! De végig-járok minden lehetséges fórumot. Nekem van rá szükségem. Érti? Nekem!

ÖRLEY Es maga ilyen naiv? Nem tudja, hogy a gépezetet nem lehet leállítani? A lendkerék felső pontján annyi ember ül, hogy ettől a nagy súlytól a kerék az alsó holtpontra is mindig tovább fog lendülni. Maga pedig a finom sebészkezővel meg akarja állítani ezt a nagy forradalmi lendkereket!

ERZSÉBET Meglátjuk! Csak arra kérem, hogy ezt írja alá. (Papírt vesz elő)

ÖRLEY Mi ez? (Kezébe veszi, szemüvegjáték, olvassa) „Rákosi Mátyás Titkárság...”

ERZSÉBET A biztonság kedvéért. Hogy nálam legyen. Csak a legvégső esetre ...

ÖRLEY (lassan kettétépi a papírt) Nem írok alá semmit, Erzsébet. Maga jótékonykodhat, nincs jogom megakadályozni. De nem írok alá semmit.

ERZSÉBET (sóhajt, majd fogja a retiküljét, elmenőben) Megbeszéltem néhány barátommal, hogy odaszállít-hatjuk az itt maradó bútorait. Útközben majd rendelek egy teherautót.

ÖRLEY Elszállítani a bútorokat? (Gúnyosan) Látom, bizik körútjai eredményességében. (Hatásszünetet tart) Ami magának és Mihalicsnénak kell, azt elvihetik. De a többi marad. Igen, ebek harmincadjárja. Süllyedjen el! Legyen Atlantisz!

ERZSÉBET (fojtottan) Maga egy szörnyeteg! Érti! Viszontlátásra! (Indulatosan kimegy a veranda felé)

ÖRLEY (utána) Üdvözetem a lendkeréken kapaszkodó elvtársainak! (Amikor egyedül marad, hirtelen kicsit összehúzza magát, mint akit megszidnak) Tudom, Sophie, tudom! Miért gyötöröm mindig azokat, akik közel állnak hozzám! De hát olyan kevesen állnak közel hozzám. Kiket gyötörjek?! (Szünet után, mélyről fel-törő szemrehányással) Miért szöktél meg? Ha élnél, nem gyötörnék soha senkit. Legfeljebb téged, Sophie.

MIHALICSNÉ (jobbról be) Bocsánat, tábornok úr, a Nuszbaum bácsi van itt. Beszélni szeretne a tábornok úrral.

ÖRLEY Ki az a Nuszbaum bácsi?

MIHALICSNÉ A fűszeres a Löwöház utcából. Nem tetszik ismerni?

ÖRLEY Nem én.

MIHALICSNÉ Nagyon akar beszélni a tábornok úrral. Beengedhetem?

ÖRLEY Nem lehetne máskor? Mondjuk jövő csütörtökön délután ötkor teaidőben a Bobák-tanyán.

MIHALICSNÉ (szípigova) Ne tessék mindig beszélni erről... Nagyon izgatott szegény öreg. Hadd engedjem be.

ÖRLEY Hát engedje. De csak a maga kedvéért. MIHALICSNÉ (kimegy) Tessék bejönni, Nuszbaum bácsi.

NUSZBAUM (belép, mélyen meghajol) Tiszteletem, tábornok úr.

ÖRLEY (gyanakvó, biccent) Jó napot.

NUSZBAUM Nuszbaum 'Mór vagyok. Nem tetszik is-merni, na ja, majd pont egy Örley tábornok fog is-merni egy Nuszbaumot!

ÖRLEY Tessék, Nuszbaum úr.

NUSZBAUM Honnét tetszik tudni, hogy a Nuszbaum vagyok?

ÖRLEY Most mondta.

NUSZBAUM Ja, *ha csak úgy* nem!

ÖRLEY Mivel szolgálhatok, Nuszbaum úr? NUSZBAUM

Kérem, én nem akarok achremből jönni... ÖRLEY Achrem?

Várjon csak... A monarchia idején

Galiciában szolgáltam pár évig. De erre a városra

nem emlékszem...

NUSZBAUM Az nem város, kérem, mármint az ach-

rem. Az achrem az ez!... (*Jobb kezével nyakateker-*

ten megvakarja a bal fülét) Tetszik érteni?

ÖRLEY (*kedélytelenül*) Mondjuk.

NUSZBAUM Na, szóval én nem akarok achremből jön-ni ...

ÖRLEY (*türelmetlenül*) Jöjjön nyugodtan achremből! Csak

jöjjön már!

NUSZBAUM Kérem én : ki az a Nuszbaum? ÖRLEY

Már megint kérdi ...

NUSZBAUM A Nuszbaum az egy senki! Egy nagy niemand, kérem szépen, egy Örley tábornok mellett. Most tessék nekem őszintén megmondani: nincs igazam?

ÖRLEY (*feszengve*) Nem tudom, mire akar kilyukadni.

NUSZBAUM Arra akarok kilyukadni, kérem szépen, hogy

hallottam erről a bajról, amibe a tábornok úr jutott.

Micsoda baj, én aztán tudom! Nekem ez benne van a véremben ötezer éve!

ÖRLEY Micsoda?

NUSZBAUM Ez a futkosás ide-oda, felkapni azt a kis

motyót, mindig menekülni, ki tudja, hová. Ismerjük

mi, kérem ajjaj, nekem már a nagyapám is, amikor

Galiciából ...

ÖRLEY Achremben. Mondta már.

NUSZBAUM Az egész ószövetségi bolyongás, negyven év a

sivatagban, az a sok hercehurca, kérem, az is itt van a

véremben ...

ÖRLEY Kedves Nuszbaum úr, ha szabad kérnem, térjünk a

tárgyra...

NUSZBAUM Tetszik látni, csak beszélék-beszélek, egy ilyen

fecsegő vénember, és feltartom a tábornok urat.

ÖRLEY (*zavarban*) Hát, őszintén szólva ...

NUSZBAUM De mielőtt még rátérnék a tárgyra, csál azt

akarom mondani: ne tessék erről a Rákosi Mátyásról

megítélni bennünket. Ezt mi nem szeretjük! És mi nem

tehetünk semmiről! (Kezét a szájához *emelve*) Ez egy azesz!

ÖRLEY Aha. (*Szünet*) Hát kedves Nuszbaum, nagyon

örültem...

NUSZBAUM Tessék várni, tessék várni! Még el se kezdtem,

amiért jöttem.

ÖRLEY *Lehetne akkor röviden?*

NUSZBAUM *Megpróbálom, csak tetszik tudni, mielőtt ide*

merészkedtem volna, arra gondoltam, a tábornok úr majd

egyszerűen kidob.

ÖRLEY *Hát ha már emliti ...*

NUSZBAUM *Mert amikor meghallottam, hogy a tábor-*

nok urat holnap kitelepítik, összeállítottam egy cso-

magot. (Kimegy a jobb ajtón, csomaggal tér vissza)

Itt van, kérem. Es ne tessék engemet kidobni velem! ÖRLEY

(elképedve) De hát mi ez?

NUSZBAUM *Én megjártam Auschwitzot az egész csalá-*

dommal. Én tudom, hogy ilyenkor mire van az embernek

leginkább szüksége. Ez egy ilyen csomag, kérem. Én

állítottam össze. Tessék megbízni az én nagy

tapasztalatomban.

ÖRLEY (*haragra lobban*) De hát csak nem képzelem, hogy nekem

ilyen könyöradományra ...

NUSZBAUM (*átöleli a csomagot, egészen közel áll örley elé*)

Tábornok úr! Nagyon szépen kérem, fogadja el!

Némán nézik egymást

ÖRLEY (*lassan nyúl a csomagért, átvesszi, az asztalra helyezi*)

De miért? Azt mondja meg nekem: miért?

NUSZBAUM Megmondjam? Amikor 1944-ben sárga csillaggal a mellünkön elhajtottak bennünket a nyilasok, a tábornok úr épp arra jött a Lövház utcán. Halszállkás öltönyben (a *sarokból felkap egy séta-botot*), ezzel a sétabottal a kezében, sűrűre kalappal a fején. Megállt a járda szélén, és ahogy elhaladtunk az úttesten — egy gyönyörű mozdulattal, mélyen megemelte előttünk a kalapját!

ÖRLEY (*zavartan*) Nem emlékszem ... De hát ez igazán nevetséges semmiség ...

NUSZBAUM Semmiség? Ez? Én ezt sohasem fogom

elfelejteni! Tetszik tudni, mit jelentett ez nekem akkor, ott,

abban az állapotban? *Újra* embernek éreztem magam!

Tetszik érteni? Embernek! Kiegyenesedtem és belenéztem a

géppisztolyos nyilas pofájába!

ÖRLEY Ez csak a maga lelkierejét dicséri, Nuszbaum úr...

NUSZBAUM Nem igaz, kérem! Nekem ez a nyilvános

kalapemelés adott erőt a későbbi borzalmakhoz is. Az egész

családom elpusztult Auschwitzban. Mind. egy szál! De

tetszik tudni, hányszor? 'Mert eszem-be jutott ez a

kalapemelés! Hogy akkor valaki ott a Lövház utcában

visszaadta a méltóságérzetemet! (*Liheg, elfárad a*

felindulástól, az arcát törli a zseb-kendőjével, majd) Hát ezt

akartam elmondani. Hogy *én adósa vagyok a tábornok*

úrnak.

ÖRLEY De hogyhogy ezt csak most mondja, ennyi év után?

NUSZBAUM Mindig akartam, de nem volt bátorságom. Nem

mertem odatolakodni a tábornok úr elé. Most... úgy

érzem... 'közelebb kerültünk... (*Fejét felszegei, szembenéz*

Örleyvel) Az én istenem áldja meg, tábornok úr! (Kimegy)

Függöny

HARMADIK FELVONÁS

A szín ugyanaz. A háttérben a teraszra *nyíló üvegajtón túl* sötétség: éjszaka van.

Az asztalon a két *bekeretezett fénykép* és *Nuszbaum csomagja*

mellett különböző holmik. Az asztal mellett nyitott bögrőd.

Örley kedvenc magas támlájú karos-székében, a szamovárral

mellett ül és teázik. Rajta kívül nincs senki a szobában

ÖRLEY (*indulatosan leteszi a teáscsészét, tenyerével az*

asztalra csap) *Én is tudom, hogy most kellemesebb volna*

egy párizsi kávéházban üldöggélni és olvasni a Figarót!

(Szünet, feláll, dühösen járkalni kezd) Azt hiszed, ez érv?

Legfeljebb neked! Mindig világ-polgár akartál lenni. Pedig én

nem erre neveltelek ... (Majdnem kiabál) De nekem nem érv!

Mert én egy ómódi, röghözragadt vén hülye vagyok! (Hök-

kenten megáll, mintha más vágta volna a szemébe. Sértetlen

válaszol) Köszönöm! (Hirtelen felkapja a barnakeretes képet

az asztalról, magyaráz neki) De ha a mohácsi vész óta

mindig, mindenki kapta volna a sátorfáját, valahányszor

valami nem stímmelt itt-hon — hol tartanánk? (Leengedi a

képet) Tudom, tudom! Téged ez nem érdekelt... (Ledobja a

képet az asztalra) És az sem érdekelt, hogy anyádat soha

többé nem láttam mosolyogni, miután elmentél?... Soha

többé... Haláláig. (Tiltakozó mozdulattal) Nem, nem! Dehogy

vádollak! Nem te voltál az oka... (Csendesen) Én voltam az

oka... Tudom...

ERZSÉBET (*belép balról, kezében összehajtott ingek*) Mondja,

Dénes, ezeket a fehér ingeket... (*Elhallgat, a fényképekre*

pillant, felméri a helyzetet) Bocsánat, hogy megzavartam a

meghitt családi kört... (Kis zavart szünet után) De mindjárt

hajnalodik. Bármikor jöhetnek, be kell fejezni a

csomagolást. Ezeket a fehér ingeket is betegyem?

ÖRLEY Amikor Bobákéknál a Riska téhen megellik, a kis borjú

keresztelőjére csak kell az embernek egy ünnepi fehér ing!

ERZSÉBET (*ránéz, majd rezzenetlen arccal*) Persze. Erre nem

gondoltam. Teszek mellé fekete csokor-nyakkendőt is. (*Megy*

vissza)

ÖRLEY Azért ne csináljon belőlem pincért! Nem én fogom felszolgálni Bobákéknál a francia pezsgőt! *(Egy-magában)* Apropó. Mióta nem ittam én pezsgőt? Várjunk csak... Utoljára Gábor avatásán... Ragyogtál, Sophie... A boldogságtól, hogy a te fiad... Es milyen szép voltál!... Már hogyan emlékeznek, hogy milyen ruha volt rajtad! Könnyű lila kosztüm, nagy krémszínű kalappal... Azt monddod?... Mégsem a lila kosztüm?... Persze, a mustársárga... Hogyhogy? Az sem? Rosszul emlékeznek?... Akkor talán a levendulakék *(Elbizonytalanodik, ismét leül a karos-székbe, a szamovárból teát tölt)* Ezerkilencszázharmincyolc óta nem ittam volna pezsgőt? Tizenhárom éve már? *(Teát iszik, majd leteszi a csészét)* Azt hiszem, nem is fogsz te már pezsgőt inni, öregem!

ERZSÉBET *(bairól bejön, kezében lezárt bőrönd, leteszi az asztal mellé, nagyot szusszan)* Mondja, egyáltalán nem érdekli, hogy mit csomagolok be magának?

ÖRLEY Nem nagyon. Viszont rendkívül hálás vagyok.

ERZSÉBET Fogalmam sincs, hogyan csomagol. Amióta ismerjük egymást, még nem utazott sehová.

ÖRLEY Nem tehetek róla, hogy a maga elváratai csak most indítják ezt a társasutazást.

ERZSÉBET *(lesújtó pillantással)* Nagyon szellemes, *(Az asztal melletti nyitott bőröndre)* Ezzel itt mi legyen? ÖRLEY Még azok a dolgok kerülnek bele ott az asztalról.

ERZSÉBET Rakhatom? Nézze, már világosodik.

ÖRLEY Csak nem szimbolikusan érti?

ERZSÉBET Úgy értem, hogy jön a teherautó, és addigra készen kell lennünk.

ÖRLEY Erzsébet, szeretném, ha maga elmenne, mire ezek értem jönnek.

ERZSÉBET Miért?

ÖRLEY Három okból: Egy: szeretnék magától nem deportáltként, hanem mint szabad ember elbúcsúzni. Kettő: meg akarom kímélni egy szánalmasan drámai jelenettől, amikor elhagyom az otthonomat. Három: fölösleges tovább kompromittálnia magát velem. Te-hát elmegy?

ERZSÉBET Eszemben sincs. Berakom ezeket a holmikat az asztalról, jó? *(Fölvesz egy nagy alakú, album-szerű könyvet, megnézi)* Ezt még nem is láttam soha...

ÖRLEY Az Örley család története, a tizenharmadik századtól az első világháborúig. Egyik nagybátyám állította össze.

ERZSÉBET *(nem nagy lelkesedéssel)* Érdekes lehet. *(Becsukja a könyvet)*

ÖRLEY Múltkor összeszámoltam. Ez a család hétszáz év alatt rengeteg bűnös és rengeteg nagyszerű dolgot vitt végbe. Volt két hadvezérünk, tizenhárom tábornokunk, négy püspökünk, nyolc kuruc tisztünk, két labancunk, negyvenhat csatában elesettünk, persze különböző csatákban hol rossz, hol pedig jó ügyért haltak, természetesen mindig hősi halált! Azután voltak köztük parasztnyűzők, de voltak, akik még a jobbágyfelszabadítás előtt felszabadították jobbágyaikat. Egy ilyen történelmi család pontosan olyan, mint egy ember — jó is meg rossz is, silányság és kiválóság keveredik benne. Ahogy nincs homogén ember, ugyan-úgy nincs homogén család sem.

ERZSÉBET De a történelmi szerep, amit egy ilyen család játszik, anakronisztikussá válhat. Elévülhet. Akár csak az osztály, melyhez tartozik. *(Beteszi a könyvet a kofferba)*

ÖRLEY Tudom. Az elévülésnek a tényét demonstrálja ez a kiebrudalás az otthonomból.

ERZSÉBET Ez csak néhány túlbuzgó neofita tévedése.

ÖRLEY Ebbe az apró kis tévedésbe sokan bele fognak halni. De hát az is tiszta haszon, nem igaz? *(Szünet után)* Persze azt mondják: biztosan akad a kiebrudaltak közt jó néhány, akinek sok minden szárad a lelkén. *(Szünet, majd felcsattanva)* Akkor ezeket bíróság elé kell állítani! És nem összetereelni, mint a birkákat, közösen az ártatlanokkal, asszonyokkal, gyerekekkel. Aztán majd csak elhullanak valahogy, tömegkivégzés nélkül is.

ERZSÉBET *(fájdalmasan)* Ezt nekem magyarázza? Nekem?

ÖRLEY *(szünet után)* Amikor délután visszajött, nem mesélt semmit ügventézőkörűtjéről. Csak belépett, és szótlanul csomagolni kezdte a holmimat.

ERZSÉBET Ez nem elég!? Mit kell ehhez még mesélni?

ÖRLEY Tehát az elvtársak nem lelkesedtek az érdekeiben kifejtett karitatív tevékenységéért. Talán még meg is fenyegették?

ERZSÉBET *(felnéz Örleyre, majd folytatja a csomagolást)*

ÖRLEY Csak egyet mondjon meg, Erzsébet. Járt itt egyszer az a pártbonviván a Jávor-bajuszskával. Körül akart szaglászni nálam, hol tartok a népi demokrácia megdöntésében. Magát használta fel, hogy betehesse hozzám a lábát. És melleleg lerítt róla, hogy majd megvész magáért. *(Nyersen)* Így még soha embert nem láttam koslatni!

ERZSÉBET *(megrökönyödve)* Magának is vannak kifejezései néha!

ÖRLEY Csak annyit áruljon el: nála is járt délelőtt?

ERZSÉBET *(szünet után)* Mindent meg kellett próbálni.

ÖRLEY *(szokatlan felindultsággal)* Mindent!? *(Feláll)* Ennyi áldozatot nem kellett volna hoznia értem! *(Alamuszian)* Vagy talán maga nem is érezte áldozat-

nak... *(Figyeli Erzsébet arcát)*

ERZSÉBET Ne sülyedjünk ideig. Ha lehetséges. ÖRLEY Pontosan ezt akartam lenni is mondani! Már-mint...

ERZSÉBET *(keményen)* Akkor tartsuk magunkat ehhez!

(Kezében egy kép) Ez a ló megy?

ÖRLEY Andor? Persze! A legjobb lovam volt. És mondhatni: a legjobb barátom.

ERZSÉBET Persze, maga is a Vérmezőn lovagolt reggelente.

ÖRLEY Olyan régen volt, hogy talán igaz sem volt. Miért kérdi?

ERZSÉBET *(nézi a ló képét)* Kislánykoromban arra jártam iskolába. És mindig láttam az urakat, amikor reggeli lovaglásukat végezték a Vérmezőn. Őszinte legyenek! Nagyon utáltam őket. Legalább ne ennyire, a kirakatban, az utca népének szeme láttára lovagoltak volna! Az emberek loholtak a munkahelyükre - maguk meg ott táncoltatták a fehérkamásnis lovaikat.

ÖRLEY Már akkor is ezt gondolta — vagy csak utólag sulykolták magába? Őszintén!

ERZSÉBET *(nyomatékkal)* Utáltam őket! *(Szünet után)*

Sajnálom, hogy maga is köztük volt.

ÖRLEY Akkor már valószínűleg nem voltam köztük. Egyszer ugyanis valaki kezembe nyomott egy verset. Tudja, nem vagyok nagy híve a verseknek — de ez mellbe vágott. Annyira, hogy attól a naptól nem jártam többé a Vérmezőre lovagolni.

ERZSÉBET *(hitetlenül)* Egy vers miatt?

ÖRLEY Még senkinek nem vallottam be. Akkor azt hazudtam, hogy a lumbágóm miatt. Maga az első, akinek elmondom. Azt hiszem, valami Lovaspólo a Vérmezőn, ez volt a vers címe. Azt se tudom, ki írta. ERZSÉBET *(lassan fölnéz, tűnődve)*

„A lóimádó történelmi osztály

s a lézengő világi riterek.

Igazi történelmi levegő!

Lovagi tornák arany fénye leng!”

ÖRLEY Igen! Ez az! Ismeri?

ERZSÉBET „Éljetek a szép napokkal, urak...”

Míg meg nem ered az őszi eső,

a Vérmezőre le nem hull a hó,

míg el nem fogy a zab, a türelem,

s ki nem döglök alólatok a ló! ...”

ÖRLEY Ronda, agresszív vers — de nekem úgy elvette a kedvemet a reggeli lovaglásoktól, mint a pinty! Még a lovamat is eladtam! *(Kiveszi Erzsébet kezéből a képet, nézegeti)* Ó volt az. Andor. Nehezen váltunk el egymástól. Ő is velem jön! *(Beteszi a bőröndbe a képet)*

ERZSÉBET *(pátosszal)* Mit tudja maga, milyen az, ami-kor egy ló az ember gondolatait is megérzi!

ÖRLEY *(hajoltából hirtelen fölegyenesedik)* Mi volt ez!?

ERZSÉBET Ezt akarta most nekem mondani.

ÖRLEY *(döbbenet)* De én valóban ezt akartam mondani !
ERZSÉBET *(fanyar mosollyal)* Legalább látja, hogy nemcsak

egy ló ismerheti a gondolatait.

ÖRLEY *(fejét csóválva)* Jó vívni magával. A legjobb. akivel

vívtam valaha.

ERZSÉBET Köszönöm.

ÖRLEY Egyébként ki volt ez a poéta ?

ERZSÉBET Félttem, hogy megkérdezi.

ÖRLEY Miért?

ERZSÉBET Később nyilas lett.

ÖRLEY *(megmerevedik. Rövid szünet után)* Kár volt

abbahagynom a lovaglást!

ERZSÉBET *(mosolyogva)* Nem volt kár. Magához ez is

hozzátartozik.

ÖRLEY Tulajdonképpen kellett. volna írni egy *kér-vény*

Rákosi Mátyásnak, hogy mentesítsen a kitelepítés alól, mert

én már időben abba hagytam a Vér-mezőn a lovaglást.

ERZSÉBET Lehet, hogy jobban imponált volna, mint az, hogy

44-ben üldözötték bűjtatott.

ÖRLEY Persze, mert nem bocsátják meg nekem, hogy voltak

köztük olyanok, akiket most a Rajk-perben el-ítéltek. Ha

én ezeket nem bűjtatom, a likvidálást elintézték volna a

németek — és akkor most nincs gondja velük Rákosinak.

ERZSÉBET *(az ezüst- és barnakeretes fényképekre mutat)* A

családját betehetem — vagy ne nyúljak hozzájuk mint

illetéktelen?

ÖRLEY *(türelmetlenül)* Hagy soha el nem mulasztana egy

ilyen megjegyzést! *(Szünet után)* Egyébként Gábort

beteheti.

ERZSÉBET Gábort igen? *(A bőröndbe teszi a barna-keretes*

lépet) Ezek szerint a feleségét — nem! ÖRLEY *(idegesen)* Miért

ne tehetné!

Mikor Erzsébet nyúlna az ezüstkeretes kép után, gyorsan

odakap. Majdnem durván

Várjon! Majd én! *(Fogja a képet, elhelyezi a bőrönd-ben.*

Zavart szünet után) Nem érti, ugye? *(Járkálni kezd a*

szobában. Erzsébet követi a tekintetével) Egy-szer végre

beszélni kell erről. Sophie azért lett ön-gyilkos, mert félre

akart állni az útból.

ERZSÉBET *(rémülten)* Miféle útból?

ÖRLEY Azt hitte, miközünk van valami. Maga és én közöttem.

És ő ilyen nagylelkűen tudott féltékeny lenni !

ERZSÉBET Úristen! Ezt nem mondja komolyan!

ÖRLEY De igen. A búcsúlevelében ...

ERZSÉBET Hát mégis volt búcsúlevele?

ÖRLEY Volt. Csak én letagadtam.

ERZSÉBET Mindig azt hittem, Gábor hiányát nem bírta

elviselni. Hogy a ná disszidált.

ÖRLEY *(rögeszmés gépiességgel)* Nem disszidált! Távozott az

országból !

ERZSÉBET Jó ! Távozott ! Tehát nem Gábor miatt? De hiszen

maga is mindig azt mondta, hogy ...

ÖRLEY Így egyszerűbb volt. Sophie mindig úgy érez-te, Gábor

odakint is megmaradt neki. Szomorkodott utána, de nem

vesztette el véglegesen. Én viszont ... *(Elhallgat)*

ERZSÉBET Ez rettenetes !

ÖRLEY Sophie a búcsúlevelében minden harag nélkül, szinte

mosolyogva — átadott bennünket egymásnak. Ha nem lett

volna olyan tiszta lélek. amilyen volt. azt mondanám:

ennél rafináltabban nem akadályozhatta volna meg örökre,

hogy maga meg én ... *(Elidegenedve)* De bocsásson meg!

Úgy beszélek erről. mintha egyáltalán szóba jöhetett volna,

hogy maga és egy ilyen vénember ... Nevetséges !

ERZSÉBET *(megrendülten)* Ha én ezt tudom! Mért nem

figyelmeztetett?

ÖRLEY Én stég egy szemérmes generációból származom. Na

és ha figyelmeztetem magát? Akkor?

ERZSÉBET Akkor idejében kiköltözöm az életükből.

ÖRLEY *(spontánul kitör belőle)* Már csak az hiányzott volna!

(Erzsébet pillantására, csendesesen) Pontosan ezért nem

figyelmeztettem. Tartottam tőle, hogy akkor kiköltözik az

életükből ...

Erzsébet hosszan nézi Örleyt. Aki állja a pillantását, majd elfordul

ERZSÉBET Ezt a bőröndöt is lezárhatom?

ÖRLEY *(háttal Erzsébetnek, lassan, nyomatékkal)* Ezt a

bőröndöt is lezárhatja'.

ERZSÉBET *(lezárja a bőröndöt)* Azt hiszem, minden készen

van.

ÖRLEY Jöhet az utaztató brigád.

ERZSÉBET Kaphatnék egy teát?

ÖRLEY Természetesen. *(A szamovárhoz lép, tölt egy tiszta*

csészébe) Parancsoljon.

ERZSÉBET *(átveszi a csészét)* Köszönöm.

ÖRLEY *(a karosszékre mutat)* Üljön le. Fáradt lett.

ERZSÉBET *(csodálkozva ránéz)* Amióta ismerem, még

soha senkit nem kínált me a trónszéjével. ÖRLEY Hát

akkor most magát megkínálom. ERZSÉBET M't meg nem ér

az ember! *(Elhelyezkedik,*

felsőhajt) Igen, elfáradtam.

ÖRLEY *(odahúz egy puffot, ő is leül)* Én is. ERZSÉBET

(felnevet) Milyen furán hat maga azon a

puffon! Jöjjön, üljön inkább vissza a helyére. ÖRLEY

Maradjon csak. Ezt a kis időt már egy sámlin

is kibírom. Ízlik a tea ?

ERZSÉBET Nagyon. Az Earl Grey teáját is becsomagoltam.

ÖRLEY Köszönöm. Majd jól jön a tanyán. Five o'clock tea a

gémeskütnál.

ERZSÉBET Ez az első élményem magáról. Az Earl Grey íze.

ÖRLEY Hogyhogy?

ERZSÉBET Nem emlékszik'?

ÖRLEY Nem.

ERZSÉBET Amikor 44-ben egy utcai razzia elől teljesen

vaktában berohantam ebbe a házba, és persze nem

tudhattam, hogyan fogadnak, és maga megjelent, én pedig

elkezdttem mondani a magamét, gondoltam, mindjárt

kiderül, telefonál-e a Gestapónak vagy sem — akkor maga

félbeszakított, nem is engedte elmondani, amit akartam,

hanem bevezetett ebbe a szobába, leültetett, ugyanebből a

szamovárból teát adott nekem, aztán olyan hangon, hogy

azonnal elmúlt a reszketésem, azt mondta: Nyugodjon meg.

Itt biztonságban van."

Szünet

Ennek a teának az ízét nem fogom soha elfelejteni.

ÖRLEY *(nevet)* Erre nem is emlékeztem. Csak arra, hogy

olyan volt, mint egy ázott veréb. Legszívesebben a

tenyerembe vettem volna, hogy fölmelegedjen.

ERZSÉBET Aztán megjött a felesége, maga bemutatott neki,

és megkérdezte tőle, van-e kifogása az ellen, hogy

átmenetileg, amíg a náciakat ki nem söpri innét, a volt

cseléd szobába költözzen. Akkor még nem árulta el nekem,

hogy a pince, a faskamra meg az egész padlás tele van

üldözöttel, akiket maguk bűj-tatnak és etetnek.

ÖRLEY Tudja, mért nem mondtam meg?

ERZSÉBET Mert spicli is lehettem. Azt tette, amit egy képzett

konspirátor tett volna.

ÖRLEY Aztán már beavattam a titokba. És maga nagyon

talpraesetten segített Sophie-nak a népkonyha vezetésében.

ERZSÉBET *(nevet)* Különösen, amikor az egész babfőzeléket

odakozmáltam. Egy nagy tizliteres fazék babfőzeléket.

Valóságos vagyon! Akkor bevallottam neki, hogy soha

életemben nem főztem, a szüleim nem engedtek a

konyhába. Azt mondták, én csak tanuljak, éjjel-nappal

tanuljak, nekem az a dolgom. Szegények, ha tudták volna,

hogy főzés helyett a mozgalomban dolgozom ...

ÖRLEY Sosem bocsátom meg magamnak, hogy őket már nem

tudtam kihozni a téglagyárból.

ERZSÉBET Megpróbálta. Maga mindig mindent meg-próbált.

Szünet

Rondább kényszerzubbonyt nem húzhatott volna rám az élet, mint hogy én most nem mondhatom magának ugyanazt, egy csésze Earl Greyt kínálva: „Nyugodjon meg, nálam biztonságban van.” (Csendesen)

„Csobog a langyos víz, fürödj meg!

Ine a kendő, törülközz meg!

Sül a hús, enyhítse étvágyad!

Ahol én fekszem, az az ágyad.”

ÖRLEY (szünet után) Ez ugyanaz a költő?

ERZSÉBET Nem. Ez József Attila.

ÖRLEY Persze. A maguk József Attilája.

ERZSÉBET Nem csak a miénk. Ő nagyobb annál, sem-hogy bárki is kisajátíthatná.

ÖRLEY Majd a könyvekkel, amiket küld nekem. Küld-jön egyszer egy József Attilát is. Ez a vers, amit citált, szép. Nagyon egyszerű.

ERZSÉBET Ne számítson rá, hegy mindig ilyen egy-szerű. Nagy és nehéz költő.

ÖRLEY Majd megpróbálom megemésztetni. Megfigyelem a Riskát, ő hogyan 'kérődzik. Talán tudom alkalmazni a technikáját József Attila emésztése közben.

Éles csöngetés

ERZSÉBET (leejti a csészet, az összetörök) (nézi a földön a cserepeket) Kedvenc Altwien-csészém volt...

ERZSÉBET Gyűlölöm ezt a csöngetést! Gyűlölöm!

ÖRLEY Beengedem őket.

ERZSÉBET (felugrik) Nem! Majd én! (Kimegy jobbra. Csak a hangját hallani) Mihalics néni! Maga az? (Visszajön, mögötte Mihalicsné) Csak a Mihalics néni van itt.

MIHALICSNÉ (félénken) Jó reggelt kívánok, tábornok úr...

ÖRLEY (kicsit vár) És a többi hol marad?

MIHALICSNÉ Milyen többi?

ÖRLEY „Jó reggelt kívánok, tábornok úr. Hogy tetszik ma lenni? Mert legfontosabb az egészség. Jól mondom, tábornok úr?”

MIHALICSNÉ (íjedten) Hát nem jól mondom?

ÖRLEY „Szép napunk lesz ma! Jól mondom, tábornok úr?”

MIHALICSNÉ Ilyen butaságokat szoktam mondani? ÖRLEY

Ez nem butaság. Ez életbalzsam. Az ember érzi az állandóságot. Hogy nem változott semmi, konzerválódik tőle. (Elmosolyodik) Jól mondom,

Mi-

halicsné?
MIHALICSNÉ Jól, jól! A tábornok úr mindig fején találja a szöveget.

ÖRLEY Mért jött ide, Mihalicsné? Hiszen megállapodtunk, hogy nem jön. El is búcsúztunk.

MIHALICSNÉ Nem volt maradásom. Egész éjjel csak hánykolódtam. Kivetett az ágy. Ne tessék haragudni.

ÖRLEY Bizony, bizony mondom, Mihalicsné: a kakas már megszólalt. És maga még egyszer sem tagadott meg engem. (Szelid gúnnyal) Ejnye, Mihalicsné, hát jobb akar lenni a Szent Péternél?

MIHALICSNÉ (zavartan) Szent Péternél? (Erzsébetre néz) Az Erzsike mit szól ehhez? Mit feleljek erre?

ERZSÉBET Semmit, Mihalics néni. Hát még nem ismeri? (Fejével Örley felé bökö)

ÖRLEY Erzsike sem tudja. A mozgalomban az ilyes-mire nincs válasz. A klasszikusok bizonyos kérdésekre elfelejtették megírni a receptet.

MIHALICSNÉ A marxizmus—leninizmusban mindenre van válasz. Csak meg kell találni. (Erzsébethez) Nem jól mondom?

ERZSÉBET (fáradtan bólint)

MIHALICSNÉ Nem segíthetek valamit?

ERZSÉBET Minden készen van. Már csak várunk.

MIHALICSNÉ (kezét tördelve) De hát mégis... legalább valamit... Mindig akad még valami tennivaló... Aki keres, az talál — nem jól mondom?

ÖRLEY Most az egyszer nem jól mondja, Mihalicsné. Menjen szépen haza. Kérem!

MIHALICSNÉ (talál egy szalmaszálat) És a reggeli? Tetszett már reggelizni?

ÖRLEY Nem, még nem reggeliztem. De nem is vagyok éhes.

MIHALICSNÉ Enni muszáj! Anélkül nem lehet elindulni.

ERZSÉBET Csomagoltam elemőzsiát az útra. Több nap-ra.

MIHALICSNÉ Reggelizni akkor is muszáj! (Szinte könyörögve) Hadd csináljak reggelit!

ÖRLEY És közben a lakásban szétterül a finom piritós kenyér illata...

MIHALICSNÉ (felvillanyozva) Főzők megint két tojást!

ÖRLEY Nem, nem. Ma elég lesz egy.

MIHALICSNÉ Meg Erzsikének is! (Kísiet)

ÖRLEY Egy ilyen hűsége házibűtor valóban az örökkévalóság érzetét adja az embernek. Vagy legalábbis az illúzióját.

ERZSÉBET Magát anélkül, hogy a kisujját mozdítaná, szeretik az emberek. Pedig még goromba is.

ÖRLEY (méltatlankodva) Goromba?

ERZSÉBET De még azt is úgy tudja csinálni, hogy mindenki elolvad tőle.

ÖRLEY Erzsébet!

ERZSÉBET Igen?

ÖRLEY Szeretnék most elbúcsúzni! (Szembeáll Erzsébettel)

ERZSÉBET (könnyedén) Viszontlátásra, Dénes. (Kezet nyújt)

ÖRLEY (csalódottan) Csak ennyi?

ERZSÉBET Mit lehet ilyenkor mondani? Csak a legbanálisabbat.

ÖRLEY Mondani — igen. De...

ERZSÉBET (gyorsan, kislányosan kétoldalt megcsókolja Örley arcát) Így gondolta?

Örley megfogja Erzsébetet, hosszan nézi. Erzsébet elkomolyodik. Lassan közeledik Örleyhez, odatpad hozzá. Örley mellére fekteti a fejét, szemét lehunyja. Majd éles, csöngetés. Erzsébet összerezzen, kezébe temeti az arcát

ÖRLEY (még mindig mozdulatlanul, megbűvölten) Ez régi adósság volt. (Reználtan) Csak kicsit későn jött...

ERZSÉBET Gyűlölöm ezt a csöngetést!

MIHALICSNÉ (berohan) Mit csináljak? Nyissam ki?

ÖRLEY Nyissa ki. Fáradjanak be az urak.

Mihalicsné kimegy

ÖRMESTER (hangja) A fülükön alszanak? Maga ki-csoda?

MIHALICSNÉ (hangja) Őzvegy Mihalics Mihályné vagyok.

ÖRMESTER (hangja) Mit keres itt?

MIHALICSNÉ (hangja) Mit keresnek? Csinálom a reggelit.

ÖRMESTER (hangja) Kinek?

MIHALICSNÉ (hangja) A tábornok úrnak.

ÖRMESTER (hangja) Mi Örley Dénest keresük. MIHALICSNÉ

(hangja) Ó az, a tábornok úr. ÖRMESTER (hangja) Jobban

teszi, öreganyám, ha nem

tábornok urazza a népnyző fasisztát.

MIHALICSNÉ (hangja) Mit beszél? Hogy mer 'maga ilyet

mondani?!

ÖRMESTER (hangja) Na, álljon félre, öreganyám, mert megüti a bokáját.

ERZSÉBET (feltépi az ajtót, kinéz) Ide figyeljen!

ÖRMESTER (hangja) Kozák doktornó! Szabadság! (Be-lép a szobába, Erzsébet hátrál) Nem tetszik emlékezni? A

fiamnak az elvtársnó vette ki a manduláját. Nahát! Hogy

kerül ide az elvtársnó? (Körülnéz, világosság gyűl az

agyában) Értem már! Az elvtárs-nőnek utalták ki ezt a kis

lakást! Szép, nem mondom, szép... (Kiszól) Emberek! Rajta,

lássanak neki!

Egymás után belép négy szállítómunkás. Csendesen, szinte

szégyenkezve köszönnek: „Jó reggelt kívánok.” Megállnak,

tanácstalanul körülnéznek

ÖRLEY (a bal oldali ajtó felé mutat) Abból a szobából. Egy ágy, asztal, székek, szekrény.

A szállítómunkások eltűnnek balra

MIHALICSNÉ (tálcával be) Legalább hagyják megreggelizni a tábornok urat!

ÖRMESTER Nincs most idő ilyesmire, öreganyám. Tudja maga, hány személyt kell még begyűjtenünk? MIHALICSNÉ A tábornok úrnak reggeliznie kell! ÖRLEY Hagyja, Mihaliczné. Ne csináljon jelenetet. Az én kedvemért.

MIHALICSNÉ (kezében a tálcával) És a lány tojás? (Leteszi az asztalra a tálcát) Mi lesz a lány tojással? Balról két szállítómunkás hozza a szekrényt

ÖRLEY (int a teraszajtó felé) Arra is vihetik. Nyissa ki nekik, Mihaliczné.

MIHALICSNÉ Jaj, Istenem! (Nyitja az ajtókat a terasz felé. Odakint világosodik) Istenem, Istenem!

A szekrényt hátul középen kiviszik. Balról a két másik szállítómunkás hozza az ágyat. Ezek is középen ki

ÖRMESTER (Örleyhez) Adja ide a végzést!

ÖRLEY Ott van a komódon.

ÖRMESTER Azt mondtam, adja ide!

ÖRLEY Én meg azt mondtam, ott van a komódon.

ÖRMESTER (fenyegetően végigméri örleyt) Na jól van!

Még találkozunk! (A komórhoz megy, kezébe veszi a végzést, összehasonlítja a magáéval) Mostantól kezdve csak azt teheti, amire engedélyt kap! Meg vagyok értve?

MIHALICSNÉ (felzokog)

ÖRMESTER (Erzsébethhez, hangot váltva) Az elvtársnő csináljon, amit akar. Tessék a lakást birtokba venni.

ERZSÉBET (nem mozdul és nem válaszol)

ÖRMESTER (Mihalicnéhoz) Maga meg mit szífog itt, öreganyám? Szegényember, nem? Képes megsiratni a sötét reakciót?

Ismét megjelenik középen a négy szállítómunkás. Majd balra ki

(Erzsébethhez) A kisfiamnak azóta nem fáj a torka, amióta a manduláját kivette a doktornő. Egész ki van cserélve az a gyerek. Pirosposztság az arca, meghízott, jó étvágya van. Azelőtt mindig csak piszkált az étel-ben. Most meg eszik, mint egy farkas. Nagyon hálásak vagyunk ám a doktornőnek!

ERZSÉBET (némán bólint)

ÖRMESTER Mondtam is az asszonynak, ide figyelj, ennek a Kozák doktornőnek arany keze van. Ennek olyan keze van, hogy akármelyik híres professzor megirigyelhetné. Nem véletlen, hogy ő a párttitkár a kórházban. A mi nagy tanítónk, Rákosi elvtárs és a párt vezetése nélkül nem tudna így operálni!

ÖRLEY (félhangosan Erzsébethhez) Kihasználták az emberi butaságot! Futóbolondot csináltak belőlük!

ÖRMESTER Örley hallgat! Örley nem beszél!

Balról megjelennek a szállítómunkások egy asztallal, egy székkal és egy füles útiladával

Készen vagyunk, emberek?

Az utolsó szállítómunkás visszaszól: „Készen.” Mind a négyen hátul középen ki

Hát akkor nyomás!

MIHALICSNÉ (felzokog) Jaj, Istenem!

ÖRMESTER (Erzsébethhez) Az elvtársnőt most már nem zavarjuk a lakásában.

NUSZBAUM (hátul, középen, a terasz felől megjelenik, kalappal a fején) Jó reggelt kívánok.

ÖRMESTER Mi van itt, népgyűlés? Mit akar maga?

NUSZBAUM Semmit, kérem, semmit. Csak a tábornok úr...

ÖRMESTER (ordít) Itt nincs semmiféle tábornok úr!

NUSZBAUM Már hogyan volna, kérem. Ez itt a ...

ÖRMESTER Tűnjön el, öreg, de gyorsan! Amíg szépen beszéllek!

NUSZBAUM Nekem itt a helyem, kérem... ÖRMESTER Azt mondtam, tűnjön el! Mert megüti a bokáját!

NUSZBAUM Az én bokám, kérem, már úgy össze van ütve, kérem, hogy én azt már föl se veszem, kérem. ÖRMESTER Igazoltatni fogom!

NUSZBAUM Tudom, kérem. Olyan rendszer nincs, ahol engem ne igazoltatnának..

ÖRMESTER Az Úristenit magának! Nem fél, mondja, nem fél?!

NUSZBAUM (csendesesen) Dehogynem félek, kérem. Nagyon félek!

ÖRMESTER Akkor meg miért nem megy a fenébe?

NUSZBAUM Azért, kérem, mert akárhogy félek, nekem itt a helyem.

ÖRMESTER Mi a nyavalyának?

NUSZBAUM Dolgom van.

ÖRMESTER Miféle dolga?

NUSZBAUM Az az én dolgom.

ÖRMESTER (tehetetlen dühvel) Tudja, mit? Szarok a tökire. Érti?

NUSZBAUM (szelíden bólint) Érttem, kérem, hogyan érteném. SZÁLLÍTÓMUNKÁS (egyedül középen be, Örleyhez, tisztelettel) Azért a két bőröndért jöttem. Kivigyem? ÖRLEY (bólint) Köszönöm, fiam.

A szállítómunkás fogja. az asztal mellett álló két bőröndöt és kiviszi

ÖRMESTER Na, Örley! Indulás! Fel a teherkocsira!

MIHALICSNÉ (zokogva) Istenem, Istenem!

ÖRLEY (az egyik széktámlára odakészített világos bőrberikabátját vállára veti, megfogja a támlára akasztott sétatobot, még egyszer Erzsébetre néz, majd egyenes tartással, méltósággal indul a terasz felé)

NUSZBAUM (mikor Örley elmegy előtte, mélyen meg-emeli a kalapját és meghajol)

ÖRLEY (egy pillanatra megáll) Köszönöm, Nuszbaum úr. Becsülettel visszaadta. (Kezét nyújtja. Határozott léptekkel ki)

MIHALICSNÉ Tábornok úr... Drága jó tábornok úr... (Sírva kiszalad utána)

ÖRMESTER (Nuszbaumhoz) Ez volt a dolga? NUSZBAUM Ez. És most tessék igazoltatni. (Rettegve) Vagy mindjárt le is tesszik tartóztatni!

ÖRMESTER (kedvetlenül) Menjen a francba, amíg jó-kedvem van!

NUSZBAUM (tétován áll)

ÖRMESTER (ordít) Menjen már!

NUSZBAUM Komolyan?

ÖRMESTER Fel akar idegesíteni?

NUSZBAUM Isten örizz! Már itt se vagyok! (Hátul ki, majd nyomban újra visszajön) Tessék mondani, a címem se kell?

ÖRMESTER Nem kell!

NUSZBAUM (megvonja a vállát) Van ilyen is. (Ki)

ÖRMESTER Ehhez a munkához vasidegek kellene! (Sóhajt) Akkor a lakást ugye, nem is kell lepecsételniük, ha egyszer az elvtársnőnek kiutalták. Nem bizalmatlanságból persze, de azért láthatnám azt a végzést?

ERZSÉBET Hogyan. (Fogja a retiküljét, kivesz belőle egy összehajtott papírt, odaadja)

ÖRMESTER (átveszi, olvassa) Hiszen ez nem is ki-utalás! Kitelepítési végzés dr. Kozák Erzsébet ne-vére.

ERZSÉBET Úgy van!

ÖRMESTER De hát... a doktornő az én listámon nem szerepel!

ERZSÉBET Persze! Mert ezt a végzést csak délután állították ki.

ÖRMESTER Nálam akkor is szerepelnie kéne... ERZSÉBET (türelmetlenül) Már nem volt idő, hogy pótlólag feltegyenek a maga listájára. Nézze meg! Itt

a pecsét, aláírás, minden ! Teljesen szabályos. Mehetünk?

ÖRMESTER *(bambán nézi a végzést)* De hová? ERZSÉBET
Teherautóra, vagonba, a többi meg ott van a végzésen:
Mocsány, Bobák-tanya.

ÖRMESTER Ugyanoda, ahová ezt a... *(Kifelé bökö a fejével,
majd döbbenet)* Csak nem kérelmezte, hogy telepítsék ki
magát is vele?!

ERZSÉBET *(néz és hallgat)*

ÖRMESTER Hát ilyet még nem pipáltam! ERZSÉBET
Itt lakom a háromban, nem messze.

ÖRMESTER Milyen párttitkár maga?

ERZSÉBET Felrakják a teherautóra az ágyamat és pár
motyót, aztán mehetünk.

ÖRMESTER A kis kényes doktornő! Mit képzelsz maga a
pártról? Átjáróház? Besétálunk meg kísétálunk, amikor
éppen kedvünk szottyán?

ERZSÉBET A tábornok már fent van a teherautón Gyerünk.

ÖRMESTER *(magából kikelve)* Azt hiszi, csak , így elvonulhat
a tábornokával büntetlenül? És majd ott nyugton hagyjuk
magukat, édes kettesben? Ez nem megy ilyen egyszerűen.
Majd mi megmutatjuk, hogy nem megy ilyen egyszerűen,
kisanyám!

ERZSÉBET *(végigméri)* Nem érti, hogy nem illik Örley
tábornokot megvárakoztatni?

*Erzsébet indul a terasz felé, az ajtóban megfordul, körülnéz,
tekintete megakad a szamováron, visszajön, meg-fogja a
szamovárt és középen kimegy. Odakint már teljesen világos
van. Az örmester egy pillanatig még bámul utána, azután ő is
kimegy középen, kívülről be-zárja az ajtót, ráfordítja a kulcsot,
elmeleg.*

Teljes csönd az üres lakásban. Majd:

Függöny